

MAŁGORZATA LESZKO

WOLONTARIAT

LIPIEC 2019

WYDAWCA:

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa

AUTOR:

Małgorzata Leszko

REDAKCJA:

Emilia Danowska-Florczyk

WYDANIE I, WARSZAWA 2019

ISBN: 978-83-66150-49-2

PROJEKT GRAFICZNY I SKŁAD:

Sara Dygas

ILUSTRACJE:

Freepik

Partnerzy:

Przewodnik powstał w ramach projektu POWR.02.10.00-00-3014/17 pt. „Zapewnienie dyrektorom i innym osobom pełniącym funkcje kierownicze w świętokrzyskich szkołach i przedszkolach wsparcia szkoleniowo-doradczego w zakresie przywództwa edukacyjnego w kształceniu kompetencji kluczowych uczniów poprzez system placówek doskonalenia nauczycieli” i został zrealizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach działania 2.10 – Wysoka jakość systemu oświaty.

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	3
1. Wolontariat jako narzędzie realizacji celów edukacyjnych i wychowawczych szkoły.....	5
1.1. Kompetencje kluczowe.....	5
1.2. Kompetencje społeczne i obywatelskie.....	6
1.3. Inicjatywność i przedsiębiorczość.....	7
1.4. Kompetencja uczenia się.....	8
1.5. Porozumiewanie się w języku ojczystym.....	8
1.6. Inne kompetencje.....	9
2. Formalne i prawne aspekty wolontariatu szkolnego.....	10
2.1. Co właściwie jest, a co nie jest wolontariatem?.....	10
2.2. W jakich krajowych dokumentach prawnych zapisane są zalecenia dla szkoły dotyczące organizacji wolontariatu?.....	14
2.3. Jakie zapisy kluczowe dla organizacji wolontariatu szkolnego znajdują się w powyższych aktach?.....	15
2.4. Czy zapisy te oznaczają obowiązek realizacji sformalizowanego wolontariatu w szkole?.....	17
2.5. Które akty prawa wewnątrzszkolnego powinny uwzględniać zapisy dot. organizacji wolontariatu?.....	18
2.6. Jakie zapisy powinny się znaleźć w statucie i innych dokumentach szkolnych?.....	18
2.7. Jakie inne procedury powinna wdrożyć lub adaptować szkoła, by ułatwić organizację wolontariatu?.....	21
2.8. Co to jest porozumienie i co powinno zawierać.....	22
2.9. Z kim szkoła podpisuje porozumienie?.....	23
2.10. Czy szkoła musi podpisywać porozumienie z wolontariuszami szkolnymi?.....	23
2.11. Czy wolontariusze są ubezpieczeni?.....	24
2.12. Gdzie przekazujemy porozumienia z wolontariuszami?.....	24
2.13. Co wynika z zapisów prawnych dotyczących „punktów za wolontariat”?.....	25

2.14. Do czego zobowiązane są szkoły w kwestii przyznawania punktów?.....	24
2.15. Jak uregulować kwestię „oceny” zaangażowania społecznego ucznia w istniejącym w szkole kole wolontariatu?.....	28
3. 10 kryteriów jakościowego wolontariatu szkolnego.....	30
3.1. Wolontariat jest formalnie uporządkowany.....	30
3.2. Wolontariat działa aktywnie i włącza wiele osób w szkole.....	34
3.3. Wolontariat oparty jest na współpracy wewnętrzzszkolnej.....	36
3.4. Wolontariat jest widoczny i oceniany.....	39
3.5. Wolontariat jest różnorodny.....	42
3.6. Wolontariat jest oparty na inicjatywie i partycypacji młodzieży.....	44
3.7. Wolontariat rozwija kompetencje i umiejętność autorefleksji.....	47
3.8. Wolontariat jest różnorodny.....	51
3.9. Wolontariat to przestrzeń do budowania relacji.....	55
3.10. Wolontariat to działanie etyczne i skuteczne.....	57
4. Polecane pozycje bibliograficzne.....	59
4.1. Wolontariat jest formalnie uporządkowany.....	59
4.2. Wolontariat jest formalnie uporządkowany.....	59
Narzędzia do pracy z uczennicami i uczniami.....	60
Dodatkowe informacje.....	60

Wolontariat młodzieżowy to temat, który znajduje się niejako na uboczu dyskusji o edukacji. Wystarczy wejść na strony internetowe szkół, by przekonać się, że niewiele z nich informuje na bieżąco o podejmowanych w szkole działaniach wolontariackich. To odzwierciedlenie sposobu myślenia o szkole jako instytucji nastawionej przede wszystkim na przekazywanie wiedzy przedmiotowej. W tym przewodniku chcemy jednak **pokazać, jak wolontariat wzmacnia cele edukacyjne** szkoły oraz wspiera rozwijanie kompetencji uczniów i uczennic (w tych kompetencji społecznych, związanych także w wychowawczą misją szkoły).

Wiedząc, że coraz więcej szkół stara się zorganizować wolontariat zgodnie z przepisami prawa i z jak największą korzyścią dla młodzieży, w przewodniku staramy się przekazać **pigułkę wiedzy i dostarczyć inspiracji oraz dobrych praktyk związanych z tym tematem.**

DLA KOGO PRZEZNACZONY JEST PRZEWODNIK?

Zapewne większość opiekunów wolontariatu znajdzie tu wiele przydatnych narzędzi i pomysłów. Przewodnik kierujemy jednak przede wszystkim do dyrektorów i dyrektorek. Obserwując i wspierając rozwój wolontariatu szkolnego, widzimy ważną regułę: proces ten wymaga wzmocnienia ze strony dyrekcji oraz stworzenia warunków organizacyjnych, w których nauczyciele i nauczycielki oraz uczniowie i uczennice angażujący się w wolontariat czują się zmotywowani, kompetentni i wspierani przez społeczność szkolną i instytucję, w której działają. W tym przewodniku znajdziesz więc wskazówki, jak zorganizować wolontariat i jak mówić o nim (zarówno na zewnątrz, jak i wewnątrz), by szkoła stała się przestrzenią sprzyjającą edukacyjnemu wolontariatowi.

DO CZEGO MOŻE SIĘ PRZYDAĆ TEN PRZEWODNIK?

JEŚLI:

- masz wątpliwości, jak zgodnie z przepisami prawa zorganizować wolontariat;
- chcesz, by wolontariat w twojej szkole był nie tylko prężny, lecz także wartościowy edukacyjnie i wychowawczo;
- potrzebujesz konkretnych narzędzi i przykładów działań ze szkół; to ten przewodnik odpowie na twoje potrzeby!

ZNAJDZIESZ W NIM:

- wskazówki, w jaki sposób wolontariat rozwija kompetencje uczniów i uczennic (Rozdział 1);
- pytania i odpowiedzi na najważniejsze pytania związane z formalnymi aspektami wolontariatu (Rozdział 2);
- kryteria jakości wolontariatu szkolnego wraz z dobrymi praktykami i wskazówkami;
- biblioteczkę polecanych materiałów, zawierającą przede wszystkim konkretne narzędzia, materiały pomocnicze, wzory dokumentów.

1. WOLONTARIAT JAKO NARZĘDZIE REALIZACJI CELÓW EDUKACYJNYCH I WYCHOWAWCZYCH SZKOŁY

1.1. KOMPETENCJE KLUCZOWE

Wolontariat w szkole nie zawsze traktowany jest z właściwą powagą. Z wieloletnich doświadczeń współpracy CEO z wolontariuszami i opiekunami wolontariatu szkolnego wynika, że zwykle czują się oni niedocenieni przez dyrekcję i grono pedagogiczne, a także rodziców. Młodym wolontariuszom zdarza się słyszeć, że powinni uczyć się do egzaminów zamiast zajmować się akcjami społecznymi. Widać to także w strukturze organizacyjnej – często opiekun jest w szkole jedyną osobą odpowiedzialną za rozwój wolontariatu, sam wolontariat jest zaś rozumiany wąsko jako działalność koła bądź klubu wolontariatu, zamiast stanowić działanie obejmujące całą społeczność szkolną.

Tymczasem dobrze prowadzony wolontariat szkolny jest narzędziem wspierającym edukacyjną i wychowawczą funkcję szkoły. Z punktu widzenia celów kształcenia najważniejsze wydaje się to, że wolontariat, który z definicji jest formą pracy, umożliwia **uczenie się aktywne poprzez działanie praktyczne**. Ten rodzaj uczenia się jest w polskiej szkole, zdominowanej przez podręczniki, wspierany tylko w ograniczonym stopniu. Wolontariat to jeden z tych rodzajów aktywności w szkole, w których spełnia się postulat Johna Deweya, że „**edukacja nie jest przygotowaniem do życia, ale samym życiem**”. Niektóre umiejętności trudno jest bowiem rozwijać w standardowej formule lekcyjnej, a inne – dobrze jest wzmocnić w praktycznym działaniu.

A czego uczniowie i uczennice uczą się w wolontariacie? Pokażemy to na przykładzie kompetencji kluczowych. Przedstawiliśmy je w formie mapy kompetencji.

1.2. KOMPETENCJE SPOŁECZNE I OBYWATELSKIE

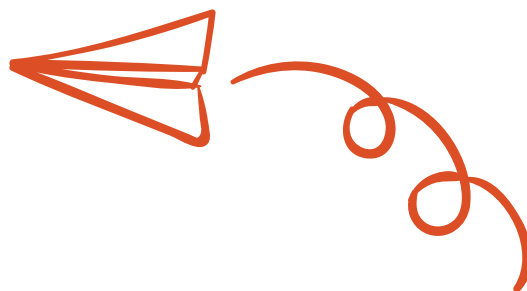
Wolontariusze i wolontariuszki:

 uczą się w praktyce **reguł zachowania oraz konstruktywnego porozumiewania się** w różnych środowiskach, z którymi wchodzi w styczność (może to być klub seniora, organizacja pozarządowa działająca w obszarze kultury, dzieci z pobliskiego przedszkola). Wolontariat pozwala bowiem wchodzić z bezpośrednią relacją z osobami z grup, z którymi uczniowie i uczennice na co dzień mają ograniczony kontakt;

 nabywają umiejętność **współpracy w grupie**, radzenia sobie z trudnymi i konfliktowymi sytuacjami, w których istotne jest szukanie kompromisu i negocjowanie;

 rozwijają **empatię** przez działanie na rzecz innych, w tym na rzecz osób potrzebujących, społeczności lokalnej, szkoły;

 nabywają **zdolność do efektywnego zaangażowania**, wraz z innymi ludźmi, w działania społeczne nastawione na rozwiązywanie problemów lokalnych i globalnych.

1.3. INICJATYWNOŚĆ I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Wolontariusze i wolontariuszki:

 rozwijają kluczową **zdolność do planowania i organizowania przedsięwzięć**, w tym zarządzania swoim czasem;

 rozwijają **kreatywność** w działaniu (im więcej przestrzeni na samodzielne działanie uczniów w wolontariacie, tym mocniej ta kompetencja jest wspierana);

 uczą się oceniać ryzyko, minimalizować je, a w określonych sytuacjach – także je podejmować.

1.4. KOMPETENCJA UCZENIA SIĘ

Wolontariusze i wolontariuszki:

 uczą się **rozpoznawać swoje silne i słabe strony** poprzez refleksję (wzmacnianą przez opiekunów wolontariatu) nad działaniem wolontariackim – jest to szczególnie ważne w przypadku umiejętności, które trudno jest sprawdzić w warunkach nauki szkolnej opartej na zdobywaniu wiedzy;

 wzmacniają motywację do rozwijania swoich mocnych stron oraz pracy nad tym, co sprawia im trudność, przez nastawienie na realizację ważnego celu społecznego;

 uczą się **dzielić doświadczeniem** oraz wspierać wzajemne uczenie się przez pracę w grupach oraz grupową refleksję (wzmacnianą przez opiekuna).

1.5. POROZUMIEWANIE SIĘ W JĘZYKU OJCZYSTYM

Wolontariusze i wolontariuszki:

 uczą się **porozumiewać się w mowie i piśmie w różnych sytuacjach komunikacyjnych** oraz przystosowywać go do wymogów sytuacji – wolontariat to dla uczniów i uczennic szkoła tworzenia tekstów (podań, raportów, artykułów), ale przede wszystkim codziennych interakcji językowych z różnymi osobami i instytucjami, z którymi na co dzień w szkole nie mają do czynienia.

1.6. INNE KOMPETENCJE

Wolontariat może oczywiście rozwijać nie tylko wymienione wyżej kompetencje kluczowe – ograniczyliśmy się do wskazania tylko tych, które są niejako wpisane w samą ideę działań wolontariackich. Jednak wystarczy spojrzeć na przekrój form wolontariatu szkolnego, by dostrzec ich ogromny potencjał edukacyjny, np.:

▶ popularne „odrabianki”, pomoc w lekcjach lub dzielenie się swoimi pasjami rozwijają nie tylko wolontariuszki i wolontariuszy (którzy przygotowując się do warsztatów i zajęć, zgłębiają zagadnienia, wykraczając poza standard szkolny), lecz także realizują zadania edukacyjne szkoły wobec uczniów korzystających z tego rodzaju wsparcia;

▶ tworząc i dbając o przyszkolny ogródek, młodzież nabywa kompetencje naukowe związane z przyrodą;

▶ przygotowując plakat akcji wolontariackiej w programie graficznym, wolontariusze i wolontariuszki rozwijają kompetencje informatyczne i kulturalne;

▶ wystawiając przedstawienie teatralne wspólnie z seniorami z lokalnego klubu seniora, wolontariusze i wolontariuszki nabywają umiejętności związane z ekspresją kulturalną itp.

AUTOREFLEKSJA

Zastanów się nad tym, jakie działania podejmują uczniowie i uczennice w Twojej szkole w ramach wolontariatu.

Jakie umiejętności i kompetencje wzmacniają te działania?

Jak powinien wyglądać wolontariat, by rozwijał kompetencje kluczowe opisane powyżej?

2. FORMALNE I PRAWNE ASPEKTY WOLONTARIATU SZKOLNEGO

2.1. CO WŁAŚCIWIE JEST, A CO NIE JEST WOLONTARIATEM?

W aktach prawnych nie ma wprost wymienionych kryteriów rozsądających o tym, co jest, a co nie jest wolontariatem. W polskim prawie aktem regulującym te zagadnienia jest Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Nie znajdziemy w niej wprost oficjalnej definicji wolontariatu. Art. 2 pkt 3 ustawy mówi, że przez wolontariusza „rozumie się (...) **osobę fizyczną, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na zasadach określonych w ustawie**”.

Zastanów się, czy poniższe działania są według Ciebie wolontariatem? Dlaczego tak, dlaczego nie? Zaznacz te, które uznajesz za przykłady działań wolontariackich:

- a) tabliczki – uczniowie szkoły przyjmującej dzieci uchodźcze przygotowali tabliczki w języku czeczeńskim, które powiesili na drzwiach klas, szatni i innych pomieszczeń; nauczyli się podstawowych zwrotów czeczeńskich, by przywitać nowych uczniów;
- b) mediacje rówieśnicze – w szkole prowadzone są mediacje rówieśnicze; wyszkoleni uczniowie mediatorzy pełnią dyżury, w trakcie których pomagają kolegom rozwiązywać konflikty dotyczące np. przezywania, kłótni, kradzieży;
- c) stadnina konna – część uczniów z koła wolontariatu chodzi do prywatnej stadniny koni, w której opiekuje się zwierzętami, w zamian otrzymując darmowe jazdy konne;
- d) zbiórka nakrętek – szkoła organizuje zbiórkę nakrętek na wózek dla chorego chłopca; akcję przeprowadzają wychowawcy w swoich klasach;
- e) czytanie przedszkolakom – w każdy czwartek uczniowie szkoły podstawowej odwiedzają pobliskie przedszkole i prowadzą w nim zajęcia oraz bawią się z dziećmi;

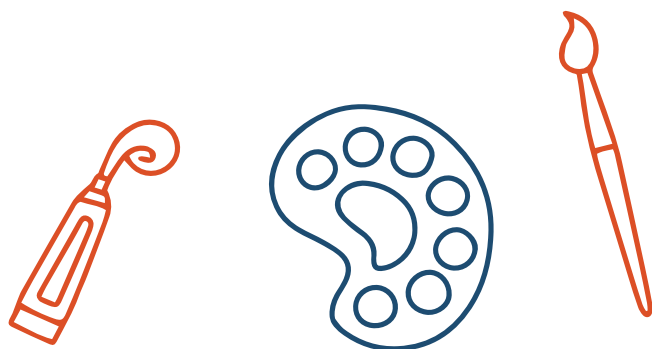
f) zrobienie kącika ciszy – uczniowie zrobili diagnozę potrzeb w szkole i odkryli, że problemem jest brak miejsca do odpoczynku na przerwie; wspólnie stworzyli kącik spokoju: przytulne miejsce, gdzie można naładować baterie;

g) fanpage biblioteki – młodzież zaangażowała się w stworzenie fanpage'a lokalnej biblioteki i jest odpowiedzialna za jego współprowadzenie; na stronie pojawiają się posty dotyczące recenzji i ciekawostek związanych z książkami;

h) akcja, w której za każdą książkę dostaje się 1 zł – przyłączając się do projektu Smart Owls Reading Club, uczniowie wspierają swoich rówieśników z kenijskich szkół; każdy, kto wypożyczy książkę, otrzymuje kupon stanowiący równowartość 1/10 dziennego kosztu utrzymania dziecka w Kenii;

i) godziny wychowawcze „nasze supermoce” – na godzinach wychowawczych chętni uczniowie dzielą się swoimi pasjami, prowadzą lekcje rówieśnicze, przygotowują zajęcia;

j) kampania i petycja – młodzież zorganizowała kampanię w sprawie lepszego oświetlenia uliczek w pobliżu szkoły, a petycję podpisaną przez 400 osób złożyła do urzędu dzielnicy.

Celowo nie rozsądzamy, czy wymienione przykłady są modelowymi działaniami wolontariackimi, choć zostały zaczerpnięte z życia szkół, w których organizowany jest wolontariat młodzieżowy. Oceniając, czy dane działanie jest wolontariackie, czy nie, warto zwrócić uwagę na kilka czynników:

1. NIEODPŁATNOŚĆ. Wolontariusze i wolontariuszki nie mogą otrzymywać za swoją pracę wynagrodzenia finansowego – to powszechnie znany fakt. Czy jednak mają prawo czerpać inne korzyści: materialne i niematerialne? Wiele organizacji lub instytucji w podziękowaniu za aktywną pomoc oferuje dostęp do szkoleń, usług, organizuje atrakcyjne wyjazdy integracyjne. Brak odpłatności nie oznacza więc, że wolontariusze nie mogą czerpać żadnych korzyści ze współpracy. Nawet jeśli są one głównie niematerialne, przełożą się na konkretny zysk w przyszłości, np. umiejętności zdobyte dzięki doświadczeniom wolontariackim pozwolą zdobyć lepszą pracę.

2. NAKŁAD PRACY. Wolontariat to przede wszystkim praca – tym, co wolontariusze dają, jest ich czas i wysiłek. W zbiorce żywności wolontariuszami są osoby, które ją organizują, planują, liczą i pakują żywność, natomiast osoby przynoszące jedzenie są po prostu darczyńcami. Podobnie sprawa ma się w przypadku darów finansowych. Ważne, by uczniowie rozumieli tę różnicę. Wątpliwości pojawiają się w przypadku wspomnianego Smart Owls Reading Club – czy czytanie książek, przy okazji którego przekazywane są pieniądze na cel dobroczynny, to wolontariat? A co, jeśli ktoś bardzo nie lubi czytać i robi to jedynie ze względów społecznych?

3. CEL SPOŁECZNY. Z punktu widzenia wolontariusza być może nie ma znaczenia, czy pomaga zajmować się zwierzętami w prywatnej stadninie, czy też w fundacji pomagającej chorym, uratowanym koniom – jego praca może być równie cenna i sumiennie wykonywana. Jednak z punktu widzenia wolontariatu tylko ten drugi przypadek może zostać uznany za pracę społeczną, ponieważ wolontariat nie powinien służyć wypracowaniu zysku prywatnego. Pomaganie w sklepie czy firmie, choć uczące, nie jest wolontariatem.

4. GRUPA ODBIORCÓW. Dość często zdarza się, że niektóre działania nie są traktowane jako wolontariat, ponieważ w jego klasycznych definicjach zastrzega się, że nie dotyczy on pomocy bliskim (rodzinie, znajomym). Czy jednak możemy oczekiwać tego samego standardu od uczniów, dla których klasa, szkoła bywa dużą częścią świata? Pomoc koledze czy koleżance

z równoległej klasy, powieszenie tabliczek w języku polskim dla grupy młodzieży migranckiej – to przykłady zaangażowania społecznego, które można traktować jak wolontariat. Także działanie na rzecz innych dzieci lub szkoły jako całości (wspólne odmalowanie ogrodzenia, poprowadzenie warsztatów przez uczniów itp.) mieści się w tych ramach.

5. AKCYJNOŚĆ I REGULARNOŚĆ. W wielu szkołach wolontariat działa na zasadzie akcyjnej (wolontariusze zgłaszają się do konkretnych wydarzeń), w innych rozwijany jest raczej długoterminowo. Obie formy działania mają swoje wady i zalety – wolontariat długoterminowy jest bardziej formacyjny i ma większe znaczenie wychowawcze, ale nie każdy uczeń może się w niego zaangażować, z kolei udany wolontariat akcyjny bywa drogą do długofalowego zaangażowania – i obie mogą być traktowane jako pełnowartościowy wolontariat.

6. POMOC CZY NIE? Czasem działania wolontariackie nie mają wyraźnego odbiorcy, takiego jak np. osoby starsze, chore dzieci, zwierzęta w schronisku. Zorganizowanie aktywnej przerwy sportowej dla młodszych dzieci również wymaga nakładu pracy oraz ma pozytywny wpływ na społeczność. Wbrew stereotypom wolontariat nie musi więc krążyć wokół dobroczynności. Nie zawsze też współpracujemy z konkretnym podmiotem (fundacją, instytucją). W programie Kto na ochotnika? Wolontariat w szkole Centrum Edukacji Obywatelskiej przyjmuje otwartą i szeroką definicję wolontariatu, zakładając, że kluczowe jest wspieranie zaangażowania społecznego młodzieży, a nie ściśle kategoryzowanie go.

7. FORMALNE ZORGANIZOWANIE WOLONTARIATU. Czy uczniowie, którzy działają poza kołem wolontariatu, np. przy wychowawcy bądź w samorządzie szkolnym, są wolontariuszami? Tak, jeśli tylko ich działanie spełnia wymienione warunki (nieodpłatna, dobrowolna praca na cele społeczne). Formalna struktura wolontariatu (istnienie koła) oraz podpisanie umowy wolontariackiej to ważne narzędzia wspierające wolontariat szkolny czy motywację uczniów, ale nie decydują o wartości i jakości samego działania. Co więcej, często działania wolontariackie są niejako wpisane w edukację szkolną, np. jeśli w ramach projektu historycznego o społeczności lokalnej młodzież

organizuje publiczny pokaz stworzonego przez siebie filmu, to jest to już forma zaangażowania społecznego, której blisko do wolontariatu. Zachęcamy więc do tego, by dostrzegać „okazje wolontariackie” w codziennej pracy szkolnej, a nie tylko w kole wolontariatu.

2. 2. W JAKICH KRAJOWYCH DOKUMENTACH PRAWNYCH ZAPISANE SĄ ZALECENIA DLA SZKOŁY DOTYCZĄCE ORGANIZACJI WOLONTARIATU?

Podstawowym dokumentem regulującym ogólne kwestie wolontariatu jest *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz.U. Nr 96, poz. 873 ze. zm.).

Definiuje ona m.in. czym jest wolontariat, kto może być wolontariuszem oraz kto może go organizować. Szkoła wskazana jest w ustawie jako jeden z podmiotów, który może organizować wolontariat.

Ponadto o wolontariacie szkolnym mówią podstawowe ogólne dokumenty oświatowe. Są to:

- *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe* (Dz.U. 2016, poz. 59);
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 marca 2017 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół i placówek* (Dz.U. z 2017 r., poz. 610);
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla szkoły branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej* (Dz.U. 2017, poz. 356);

 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U z 2018 r., poz. 467).

2. 3. JAKIE ZAPISY KLUCZOWE DLA ORGANIZACJI WOLONTARIATU SZKOLNEGO ZNAJDUJĄ SIĘ W POWYŻSZYCH AKTACH?

● *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe wskazuje główne zadania szkoły w zakresie tworzenia możliwości uczniom i uczennicom angażowania się w wolontariat.*

Art. 1 pkt 12

System oświaty zapewnia w szczególności:

kształtowanie u uczniów postaw prospołecznych, w tym poprzez możliwość udziału w działaniach z zakresu wolontariatu, sprzyjających aktywnemu uczestnictwu uczniów w życiu społecznym;

Art. 68 pkt 5

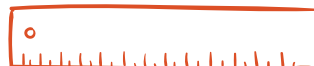
Dyrektor szkoły lub placówki w szczególności: stwarza warunki do działania w szkole lub placówce: wolontariuszy, stowarzyszeń i innych organizacji, w szczególności organizacji harcerskich, których celem statutowym jest działalność wychowawcza lub rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej szkoły lub placówki;

Art. 85 pkt 6

Samorząd w porozumieniu z dyrektorem szkoły lub placówki może podejmować działania z zakresu wolontariatu.

Art. 85 pkt 7

Samorząd może ze swojego składu wyłonić radę wolontariatu.

Ustawa ta ponadto wskazuje na możliwość organizacji zajęć dydaktyczno-wyrównawczych i specjalistycznych dla uczniów mających trudności w nauce oraz innych zajęć wspomagających rozwój dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi, jak również nadobowiązkowych zajęć pozalekcyjnych z udziałem wolontariuszy. W myśl ustawy wolontariuszami mogą być zarówno osoby z zewnątrz, które chcą świadczyć pomoc szkole, jak i sami uczniowie i pracownicy danej szkoły, którzy mogą świadczyć wolontariat zarówno na rzecz szkoły, jak i środowiska lokalnego, tj. organizacji pozarządowych innych instytucji publicznych.

Art. 109 pkt 3

Zajęcia wymienione w ust. 1 pkt 3, 5 i 6 mogą być prowadzone także z udziałem wolontariuszy.

Ta sama ustawa określa także kryteria postępowania rekrutacyjnego, wśród których znajduje się zapis:

Art. 134 pkt. 2

W przypadku większej liczby kandydatów spełniających warunek, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, niż liczba wolnych miejsc w szkole, o której mowa w ust.1, na pierwszym etapie postępowania rekrutacyjnego są brane pod uwagę łącznie następujące kryteria: szczególne osiągnięcia wymienione na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej: b) osiągnięcia w zakresie aktywności społecznej, w tym na rzecz środowiska szkolnego, w szczególności w formie wolontariatu.

● Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 marca 2017 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół i placówek uszczegóławia przepis związany z tzw. punktami za wolontariat.

Art. 7

W przypadku przeliczania na punkty kryterium za osiągnięcia w zakresie aktywności społecznej, w tym na rzecz środowiska szkolnego, w szczególności w formie wolontariatu, o których mowa w art. 134 ust. 2 pkt 4 lit. b, art. 135 ust. 4 pkt 3 lit. b, art. 137 ust. 6 pkt 4 lit. b, art. 140 ust. 3 pkt 5 lit. b i art. 143 ust. 3 pkt 4 lit. b ustawy – Prawo oświatowe, przyznaje się 3 punkty.

● W obu Rozporządzeniach Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej ustawodawca wprost wskazuje wolontariat jako jedno z zadań wychowawczych i edukacyjnych szkoły na poziomie celów ogólnych kształcenia (w Załączniku nr 1):

Zadaniem szkoły jest:

- *rozwijanie postaw obywatelskich i społecznych uczniów, w duchu akceptacji i szacunku do drugiego człowieka;*
- *tworzenie warunków do rozwijania komunikacji i współpracy w grupie (w tym w środowiskach wirtualnych);*
- *przygotowanie i zachęcanie do podejmowania działań na rzecz środowiska szkolnego i lokalnego, w tym do angażowania się w wolontariat;*
- *rozwijanie u uczniów kreatywności i przedsiębiorczości poprzez udział w projektach zespołowych lub indywidualnych oraz stosowanie innowacyjnych rozwiązań programowych, organizacyjnych i metodycznych.*

2.4.CZY ZAPISY TE OZNACZAJĄ OBOWIĄZEK REALIZACJI SFORMALIZOWANEGO WOLONTARIATU W SZKOLE?

Nie, prawo krajowe nie nakłada obowiązku organizacji przez placówki oświatowe sformalizowanego wolontariatu. Niemniej nakazuje tworzenie możliwości do działania w szkole wolontariuszy. Ponadto, jeśli to z inicjatywy samorządu uczniowskiego wpłynie wniosek o realizację działań wolontariackich oraz stworzenie rady wolontariatu, dyrektor musi stworzyć odpowiednie (w tym formalne, np. zgoda) do tego warunki.

2.5. KTÓRE AKTY PRAWA WEWNĄTRZSZKOLNEGO POWINNY UWZGLĘDNIĄĆ ZAPISY DOT. ORGANIZACJI WOLONTARIATU?

Odpowiednie zapisy dotyczące wolontariatu powinny się znaleźć we właściwych dla każdej placówki aktach prawa wewnątrzszkolnego – obligatoryjnie w statucie, dodatkowo, jeśli wynika to z diagnozy potrzeb – w szkolnym programie profilaktycznowychowawczym. O treści zapisów decyduje szkoła, zapisy jednak muszą być zgodne z ustawą – Prawo oświatowe i innymi aktami krajowymi.

2.6. JAKIE ZAPISY POWINNY SIĘ ZNALEŻĆ W STATUCIE I INNYCH DOKUMENTACH SZKOLNYCH?

Możliwe zapisy ogólne w statucie:

1. Szkoła zapewnia kształtowanie u uczniów postaw prospołecznych, umożliwiając uczniom udział w działaniach z zakresu wolontariatu.
2. Wolontariat szkolny sprzyja aktywnemu uczestnictwu uczniów w życiu społecznym.
3. Szkoła może podjąć współpracę w zakresie wolontariatu z organizacjami pozarządowymi, fundacjami, których celem jest kształtowanie świadomości obywatelskiej, postaw demokratycznych wśród młodzieży, upowszechnianie wiedzy historycznej, pielęgnowanie pamięci o ważnych wydarzeniach z historii Polski, ochronie dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, pomocy słabszym i wykluczonym.

4. Podjęta współpraca może dotyczyć organizacji zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia, dydaktyczno-wyrównawczych, specjalistycznych, organizowanych dla uczniów wymagających szczególnego wsparcia w rozwoju lub pomocy psychologiczno-pedagogicznej, rewalidacyjnych dla uczniów z niepełnosprawnością.

5. Dyrektor szkoły podejmuje współpracę w drodze porozumienia w uzgodnieniu z Rada Rodziców i SU.

6. Każdy uczeń szkoły może zostać wolontariuszem po uzyskaniu pisemnej zgody rodziców (opiekunów prawnych).

7. Wolontariusz to osoba, która ochotniczo i bez wynagrodzenia podejmuje działania w obszarze pomocy koleżeńskiej, społecznej, życia kulturalnego i środowiska naturalnego.

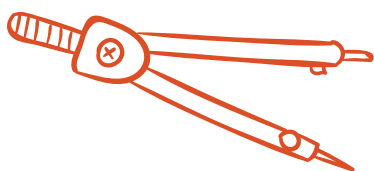
8. Wolontariusze mogą podejmować działania w zakresie wolontariatu w wymiarze, który nie utrudni im nauki i wywiązywania się z innych obowiązków.

Możliwe zapisy szczegółowe dot. organizacji wolontariatu

Jeśli szkoła decyduje się na organizację wolontariatu w ramach SU:

1. Podejmowanie działań w zakresie wolontariatu uczniowskiego, ich organizację i realizację w szkole prowadzi Samorząd Uczniowski w porozumieniu z dyrektorem szkoły. Samorząd Uczniowski ze swojego składu wyłania Radę Wolontariatu oraz ustala strukturę Rady Wolontariatu i jej kompetencje w regulaminie.

2. Rada Wolontariatu pełni funkcję społecznego organu szkoły, który wybiera, opiniuje oferty działań, diagnozuje potrzeby społeczne w środowisku szkolnym i społeczności lokalnej.

Jeśli szkoła decyduje się na organizację wolontariatu w ramach koła/klubu:

1. Wolontariusze podlegają zrzeszeniu w szkolnym klubie wolontariusza, nad którym opiekę sprawuje nauczyciel szkoły.
2. Szczegółowe zasady działania Szkolnego Klubu Wolontariusza określa regulamin Klubu, opracowany przez nauczyciela będącego opiekunem Szkolnego Klubu Wolontariusza w uzgodnieniu z dyrektorem oraz Radą Wolontariatu i Radą Rodziców.

Przykładowe zapisy – Statut (SP nr 2 w Konstancinie-Jeziornie): [\[LINK\]](#)

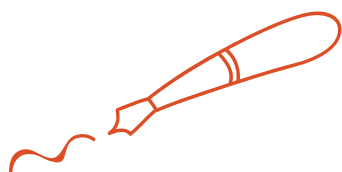
§ 3. Cele i zadania szkoły

12) w zakresie organizowania wolontariatu w szkole:

- a) zapoznanie uczniów z ideą wolontariatu oraz jego propagowanie,
- b) uczenie postaw szacunku i tolerancji wobec drugiego człowieka,
- c) uczenie niesienia bezinteresownej pomocy w środowisku szkolnym i poza szkołą,
- d) uwrażliwianie na cierpienie, samotność i potrzeby innych,
- e) kształtowanie postaw prospołecznych,
- f) kreowanie wizerunku szkoły jako centrum lokalnej aktywności,
- g) podejmowanie w szkole działań w zakresie: pomocy koleżeńskiej w nauce, wsparcie uczniów niepełnosprawnych, sprawowanie opieki nad uczniami klas młodszych, praca na rzecz biblioteki szkolnej,
- h) podejmowanie działań na rzecz środowiska

§ 26. Realizacja działań w zakresie wolontariatu w szkole

1. Wolontariusz to osoba, która ochotniczo i bez wynagrodzenia podejmuje działania w obszarze pomocy koleżeńskiej, społecznej, życia kulturalnego i środowiska naturalnego. Każdy uczeń szkoły może zostać wolontariuszem po uzyskaniu pisemnej zgody rodziców (prawnych opiekunów).

2. *Wolontariusze mogą podejmować działania w zakresie wolontariatu w wymiarze, który nie utrudni nauki i pomocy w domu.*
3. *Wolontariusze podlegają zrzeszeniu w szkolnym kole wolontariatu, nad którym opiekę sprawuje nauczyciel szkoły. Nauczyciel czuwa, by działalność wolontariuszy była zgodna ze statutem.*
4. *Działalność szkolnego koła wolontariatu opiera się na zasadzie dobrowoli i bezinteresowności.*
5. *Szczegółowe zasady działania szkolnego koła wolontariatu określa regulamin koła opracowany przez nauczyciela będącego opiekunem szkolnego koła wolontariatu w uzgodnieniu z dyrektorem szkoły.*

Przykładowe zapisy – Szkolny program profilaktyczno-wychowawczy (SP nr 2 w Konstancinie-Jeziornie): [\[LINK\]](#)

Najważniejsze cele wychowania i profilaktyki:

5) *Propagowanie idei wolontariatu, rozwijanie i wspieranie działań na rzecz środowiska osób niepełnosprawnych.*

2.1. JAKIE INNE PROCEDURY POWINNA WPROWADZIĆ LUB ADAPTOWAĆ SZKOŁA, BY UŁATWIĆ ORGANIZACJĘ WOLONTARIATU?

Podczas organizacji wolontariatu powinny być wykorzystane już obowiązujące w szkole procedury (np. dotyczące zbierania zgód rodziców na udział uczniów w zajęciach pozalekcyjnych/wolontariacie, na przetwarzanie danych osobowych i wykorzystanie wizerunku, karty wycieczki itp.) – nie ma potrzeby tworzenia w tym zakresie dokumentacji.

Jedynymi dokumentami dodatkowymi powinny być:

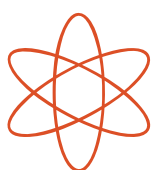
 porozumienie szkoły jako organizatora wolontariatu z wolontariuszem (w przypadku osób niepełnoletnich – z jego opiekunami prawnymi) – w przypadku organizacji wolontariatu szkolnego wewnątrz placówki;

 umowa współpracy pomiędzy szkołą a zewnętrznym organizatorem wolontariatu – w przypadku gdy to zewnętrzny podmiot organizuje i koordynuje szkolny wolontariat;

 jasne i zrozumiałe zasady zakończenia i docenienia wolontariatu (np. w statucie w części dot. systemu oceniania) – ważne jest to zwłaszcza w kontekście wpisywania na świadectwie informacji o szczególnych osiągnięciach uczniów w obszarze aktywności społecznej.

Przykładowe wzory dokumentów znajdują się na stronach: [\[LINK\]](#)

2.8. CO TO JEST POROZUMIENIE I CO POWINNO ZAWIERAĆ?

Porozumienie to dokument, na mocy którego wolontariusz wykonuje świadczenia na rzecz organizatora wolontariatu (w tym przypadku – szkoły). Czas trwania wolontariatu jest równy czasowi przewidzianemu w porozumieniu. Forma pisemna jest najbardziej korzystna ze względu na jej trwałość. **Dla świadczeń wykonywanych powyżej 30 dni (czyli dla wolontariatu długoterminowego) sporządzenie porozumienia w formie pisemnej jest obowiązkowe.**

W porozumieniu należy określić:

- zakres prac wolontariusza;
- sposób i miejsce ich wykonywania;
- czas współpracy (optymalnie w przypadku szkolnego wolontariatu - cały rok szkolny);
- warunki rozwiązania porozumienia;
- odpowiedzialność wolontariusza (nieobligatoryjne).

2.9. Z KIM SZKOŁA PODPISUJE POROZUMIENIE?

- Jeśli wolontariusz jest osobą **powyżej 13 roku życia**, może sam zawrzeć porozumienie wolontariackie za **zgoda rodziców lub opiekuna prawnego**. Zgodę w formie pisemnej przedstawia przy podpisywaniu porozumienia. Możliwe jest oczywiście to, by rodzice/opiekunowie prawni podpisali razem z uczniem/uczennicą to porozumienie, tym samym wyrażając zgodę na udział dziecka w wolontariacie (nie ma wtedy potrzeby zbierania dodatkowych zgód).
- Jeśli wolontariusz jest osobą **poniżej 13 roku życia** – w jego imieniu **porozumienie musi zawrzeć rodzic lub prawny opiekun**. Zachęcamy jednak do tego, by ci najmłodsi uczniowie także podpisywali porozumienie – w ten sposób w pełni włączamy ich w odpowiedzialność za powierzone im działania (ma to wartość oczywiście przede wszystkim edukacyjną, nie prawną).
- Jeśli wolontariat w szkole organizowany jest – na mocy umowy współpracy – przez zewnętrzny podmiot (CARITAS, Świat na TAK), to on jest odpowiedzialny za podpisanie odpowiednich porozumień z uczniami.

2.10. CZY SZKOŁA MUSI PODPISYWAĆ POROZUMIENIE Z WOLONTARIUSZAMI SZKOLNYMI?

Co do zasady podpisanie porozumienia nie jest to obowiązkowe (chyba że taką wolę wyrazi wolontariusz), jeśli wolontariat obejmuje okres krótszy niż 30 dni roboczych. Uwaga! Wolontariuszowi, który wykonuje świadczenia przez okres nie dłuższy niż 30 dni, korzystający (czyli szkoła) jest zobowiązany zapewnić ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków.

Obowiązek sporządzenia porozumienia na piśmie powstaje, gdy świadczenie wolontariusza będzie wykonywane przez okres dłuższy niż 30 dni. Uwaga! Tylko przy podpisanym porozumieniu obowiązek ubezpieczenia wolontariuszy przy świadczeniu dłuższym niż 30 dni przechodzi na skarb państwa.

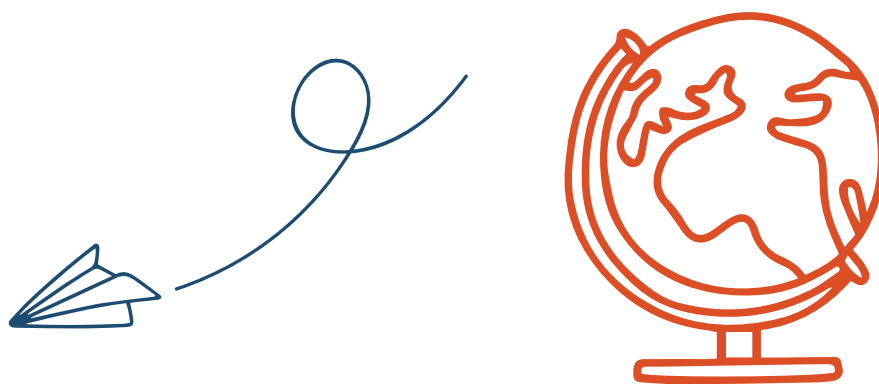
2.11. CZY WOLONTARIUSZE SĄ UBEZPIECZENI?

Wolontariusze są ubezpieczeni od następstw nieszczęśliwych wypadków.

UWAGA! W przypadku wolontariatu krótszego niż 30 dni obowiązek ubezpieczenia występuje po stronie organizacji, a więc szkoły!

Jeżeli korzystający zawiera z wolontariuszem porozumienie na czas przekraczający 30 dni, to wolontariusz zostaje objęty ubezpieczeniem z tytułu nieszczęśliwych wypadków na mocy ustawy z dnia 30 września 2002 r. o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach (Dz. U. 2002 Nr 199, poz. 1674).

UWAGA! Obowiązek ubezpieczenia wolontariuszy przy świadczeniu dłuższym niż 30 dni przechodzi na skarb państwa wyłącznie na podstawie pisemnego porozumienia.

2.12. GDZIE PRZEKAZUJEMY POROZUMIENIA Z WOLONTARIUSZAMI?

Porozumienia z wolontariuszami stanowią dokumentację szkolną – są podstawą do monitorowania pracy wolontariuszy i jej docenienia w chwili zakończenia wolontariatu. Będą też niezbędne, jeśli dojdzie do wypadku – stanowią wtedy podstawę do ubiegania się o pokrycie kosztów leczenia i rehabilitacji.

2.13. CO WYNIKA Z ZAPISÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH „PUNKTÓW ZA WOLONTARIAT”?

Kwestię przyznawania punktów za wolontariat regulują dwa akty prawne:

- *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe* (Dz.U. 2016, poz. 59);
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 marca 2017 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół i placówek* (Dz.U. z 2017 r., poz. 610).

Ustawa o systemie oświaty wśród kryteriów branych pod uwagę w postępowaniu rekrutacyjnym wymienia **osiągnięcia w zakresie aktywności społecznej, w tym na rzecz środowiska szkolnego, w szczególności w formie wolontariatu.**

Art. 134 pkt. 2 W przypadku większej liczby kandydatów (...) niż liczba wolnych miejsc w szkole, (...) na pierwszym etapie postępowania rekrutacyjnego są brane pod uwagę łącznie następujące kryteria: szczególne osiągnięcia wymienione na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej: (...)
b) osiągnięcia w zakresie aktywności społecznej, w tym na rzecz środowiska szkolnego, w szczególności w formie wolontariatu.

Zapis ten doprecyzowany jest w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 marca 2017 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół i placówek i **wskazuje liczbę punktów**, jaką się przyznaje za osiągnięcia w zakresie aktywności społecznej, w tym na rzecz środowiska szkolnego, w szczególności w formie wolontariatu.

Art. 7. W przypadku przeliczania na punkty kryterium za osiągnięcia w zakresie aktywności społecznej, w tym na rzecz środowiska szkolnego, w szczególności w formie wolontariatu, o których mowa w art. 134,135,137,140, 143 ustawy – Prawo oświatowe, przyznaje się 3 punkty.

Krótko wyjaśniamy, co wynika z tych prawnych uwarunkowań:

- **Punkty nie są przyznawane** przez szkołę, w której uczeń podejmuje aktywność społeczną – szkoła tylko poświadcza, w postaci wpisu na świadectwie, zaświadczenia itp. tę aktywność. Na podstawie takiego wpisu na świadectwie ukończenia szkoły **uczeń otrzymuje punkty w ramach postępowania rekrutacyjnego prowadzonego przez szkołę, do której stara się dostać.**
- **Punkty przyznane są w systemie 0–1.** Jeśli szkoła poświadcza na świadectwie aktywność społeczną ucznia, to uczeń w trakcie postępowania rekrutacyjnego powinien otrzymać 3 punkty. Brak takiego wpisu na świadectwie oznacza 0 pkt.
- **Rzeczony punkty nie dotyczą tylko wolontariatu** – kryterium mówi o aktywności społecznej (w tym w szczególności wolontariacie). Poświadczenie o podejmowaniu przez ucznia aktywności społecznej np. w samorządzie uczniowskim, harcerstwie, młodzieżowych radach gminy, klubach ekologicznych itp. również kwalifikuje ucznia do otrzymania 3 punktów w trakcie postępowania rekrutacyjnego.
- **Aktywność społeczna może być podejmowana w szkole lub poza nią** – prawo tego nie określa. Po przedstawieniu odpowiedniego zaświadczenia szkoła powinna dokonać wpisu o zaangażowaniu, bez względu na to, gdzie uczeń podejmował aktywność społeczną.

2.14. DO CZEGO ZOBOWIĄZANE SĄ SZKOŁY W KWESTII PRYZNAWANIA PUNKTÓW?

Szkoła powinna:

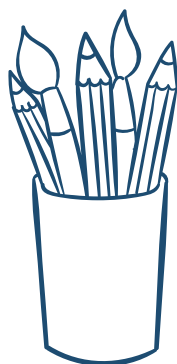
- **skutecznie poinformować** wszystkich uczniów i rodziców o uregulowaniach prawnych dotyczących postępowania rekrutacyjnego (w każdym roku szkolnym, np. na zebraniach rodziców, na tablicy ogłoszeń, na pierwszej godzinie wychowawczej, na stronie internetowej szkoły, przez dziennik elektroniczny);

 wskazać warunki, jakie tworzy do podejmowania przez uczniów aktywności społecznej oraz systematycznie informować o naborach do różnych przedsięwzięć społecznych (np. o wolontariacie, samorządzie uczniowskim, kołach Caritas, akcjach charytatywnych podejmowanych nieformalnie);

 opracować spójne kryteria i narzędzia monitorowania zaangażowania uczniów w działania społeczne oraz sposób gromadzenia tych danych – system ten powinien znaleźć swoje odzwierciedlenie w prawie wewnątrzszkolnym, np. zapisach szkolnego systemu oceny (np. przy ocenie z zachowania);

 dokonać na świadectwie ukończenia każdej klasy, a także na świadectwie ukończenia szkoły wpisu potwierdzającego zaangażowanie uczniów/podejmowanie przez nich aktywności społecznej. To zadanie wychowawców szkoły, którzy dokonują wpisu na podstawie przedstawionych przez uczniów zaświadczeń (jeśli zaangażowanie miało miejsce na zewnątrz szkoły) lub informacji przekazywanych przez innych nauczycieli szkoły, np. od opiekunów wolontariatu (jeśli zaangażowanie obejmowało działania szkolne).

Jeśli w szkole istnieje jakaś forma wolontariatu **wyżej opisany system** – dotyczący ogólnie zaangażowania społecznego uczniów – powinien być uspołniony z wypracowanym w kole wolontariatu sposobem oceny zaangażowania ucznia.

2.15. JAK UREGULOWAĆ KWESTIĘ „OCENY” ZAANGAŻOWANIA SPOŁECZNEGO UCZNIĄ W ISTNIEJĄCYM W SZKOLE KOLE WOLONTARIATU?

Przedstawione poniżej standardy są **propozycją** wypracowaną wspólnie z opiekunami wolontariatu podczas szkolenia realizowanego w ramach programu „Kto na ochotnika. Szkolne programu wolontariatu”. W naszym przekonaniu to standard minimum, warto jednak – uwzględniając specyfikę szkoły – wypracowywać własne standardy, obejmujące także te obszary, których poniższa propozycja nie uwzględnia.

Standard minimum:

1) nabór do koła/klubu wolontariatu:

- **otwarty** (mogą zgłosić się wszyscy uczniowie bez względu na wiek, wyniki w nauce, zachowanie);
- **jawny** (informacja o naborze dostępna jest we wszystkich możliwych kanałach komunikacyjnych szkoły);
- prowadzony **w określony sposób** (np. poprzez dostarczenie zgód rodziców, poprzez wypełnienie karty wolontariusza, zgodnie z obowiązującymi zasadami ochrony danych osobowych itp.);
- **w określonych terminach** (nabór raz w roku, raz na semestr; nabór dodatkowy do jednorazowych większych akcji) z uwzględnieniem jasnych zasad włączania się uczniów również w pojedyncze akcje;

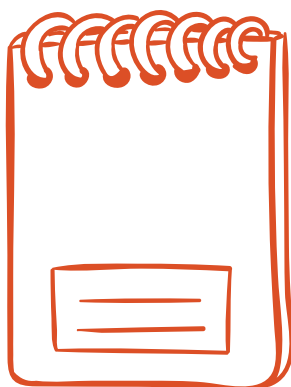
2) precyzyjne zasady monitorowania zaangażowania uczniów i uczennic:

- **jasne kryteria oceny stopnia zaangażowania w wolontariat** (np. systematyczny udział w spotkaniach klubu, udział w akcjach jednorazowych, udział w akcjach cyklicznych; zaangażowanie poza czasem szkolnym – sobota, niedziela itp.);
- **stosowany sposób dokumentowania zaangażowania ucznia** (np. dzienniczki wolontariatu, karty samooceny, dziennik opiekuna itp.);
- **określona forma sumowania zaangażowania** (np. punkty, liczba godzin, ocena opisowa na podstawie obserwacji opiekuna oraz samooceny wolontariusza itp.);

3) systematyczny sposób motywowania wolontariuszy:

- **integracja grupy** (warsztaty, wspólne rytuały, tworzenie przestrzeni do poznawania się, wspólne świętowanie);
- **planowanie wolontariatu adekwatnie do zainteresowań i umiejętności uczniów** (np. sekcje tematyczne lub zadaniowe);
- **rozwijanie kompetencji** (szkolenia/warsztaty, spotkania z praktykami, wizyty studyjne, spotkania ze świadkami i beneficjentami naszego wolontariatu);
- **wzajemne uczenie się** (peer to peer, podaj dalej, opowiadanie i prezentowanie własnych pasji);
- **systematyczna informacja zwrotna, samoocena i ocena koleżeńska** (w grupie);
- **dbanie o widoczność wolontariuszy** (np. koszulki, identyfikatory, tablica w szkolnym korytarzu, włączanie w dni otwarte, promocja wolontariatu na zebraniach z rodzicami);
- **pozamaterialne nagradzanie** (systematyczna informacja zwrotna, zaświadczenia, dyplomy, prezentacja sylwetek wolontariuszy na forum szkoły, gminy).

3. 10 KRYTERIÓW JAKOŚCIOWEGO WOLONTARIATU SZKOLNEGO

W ramach programu Kto na ochotnika? Wolontariat w szkole, realizowanego przez CEO we współpracy z m.st. Warszawą, opracowaliśmy 10 kryteriów jakościowego wolontariatu szkolnego:

- 1) jest formalnie uporządkowany,
- 2) działa aktywnie i włącza wiele osób,
- 3) jest oparty na współpracy wewnątrzszkolnej,
- 4) jest widoczny i doceniany,
- 5) jest różnorodny,
- 6) jest oparty na inicjatywie i partycypacji młodzieży,
- 7) rozwija kompetencje i umiejętność autorefleksji,
- 8) działa lokalnie,
- 9) jest przestrzenią budowania relacji,
- 10) działa etyczne i skuteczne.

W dalszej części przedstawiamy ich krótki opis ze wskazówkami, jakie działania można podjąć, by wzmocnić dany aspekt wolontariatu szkolnego. Do tych kryteriów dodajemy najważniejszą część: inspiracje i przykłady realnych działań podejmowanych w szkołach.

3.1. WOLONTARIAT JEST FORMALNIE UPORZĄDKOWANY

Dlaczego to jest ważne?

Zdajemy sobie sprawę z tego, że w szkole istnieje nadmiar dokumentów, a dla wielu nauczycieli i nauczycielek wizja mierzenia się z kolejnymi regulaminami, umowami itp. może być zniechęcająca. Znamy też szkoły, w których wolontariat nie jest sformalizowany i działa w sposób refleksyjny, uczący, sprawny. Jest jednak kilka powodów, by postarać się o formalizację wolontariatu w szkole:

- Podpisana z uczniem lub uczennicą umowa o wolontariacie powyżej 30 dni zapewnia mu ubezpieczenie ZUS-u w razie wypadku podczas wykonywania zadań wolontariackich.

- Stworzenie ogólnych ram funkcjonowania porządkuje pracę grupy wolontariackiej i ułatwia przekazywanie zadań, kiedy np. zmienia się osoba będąca opiekunem wolontariatu lub pracownik instytucji, z którą współpracujemy.
- Zwyczaj podpisywania umowy z uczniami i uczennicami ma wymiar motywujący oraz edukacyjny (uczy młodzież, że jako wolontariusze mają nie tylko obowiązki, lecz także prawa, że mogą się w przyszłości spodziewać takiego minimum prawnego, jak umowa wolontariacka, kiedy udadzą się do innych instytucji).
- Stworzenie zapisów związanych z wpisywaniem wolontariatu na świadectwie zabezpiecza szkołę przed trudnymi sytuacjami związanymi z klasyfikacją (prośbami lub skargami ze strony rodziców i uczniów).

Przykładowe wskaźniki:

- Istnieje wewnętrzna organizacja odpowiedzialna za wolontariat: sekcja przy samorządzie/rada wolontariatu, koło lub klub wolontariatu itp., ma ona spisane zasady funkcjonowania (regulamin/program).
- Wolontariat ujęty jest w statucie szkoły oraz programie profilaktyczno wychowawczym.
- Szkoła podpisuje z uczniami i uczennicami umowy wolontariackie.
- Szkoła ma jasne zasady współpracy z instytucjami zewnętrznymi w obszarze wolontariatu, np. podpisuje z nimi porozumienia o współpracy.
- Szkoła ma jasne kryteria wpisywania na świadectwie tzw. wpisu za wolontariat.

Dobra praktyka: Szkoła Podstawowa nr 379

Młodzieżowa Drużyna Ratownicza to nietypowi wolontariusze. Wszystko zaczęło się od Koła Pierwszej Pomocy, które powstało przy obecnej Szkole Podstawowej nr 379 przy ul. Turmonckiej 2. Koło powstało z myślą o uczniach chcących pogłębić swoją wiedzę w zakresie pierwszej pomocy, jednak dzięki zapałowi Mariusza Sękowskiego przeobraziło się w Młodzieżową Drużynę Ratowniczą (MDR). Chłopaki prowadzą szkolenia z pierwszej pomocy, uczestniczą w treningach ze służbami i wyjazdach sportowych. Do niedawna jednak funkcjonowali bez oficjalnego regulaminu.

Dzięki współpracy w programie „Kto na ochotnika” MDR zawiązała się jako forma wolontariatu. Powstał regulamin, który zrodził się na wspólnych spotkaniach drużyny z opiekunem i mentorką, a młodzież miała swój udział w negocjowaniu ustaleń i zapisów. Ustalili więc nie tylko swoje obowiązki, lecz także formy nagrody, które obejmują: słowną pochwałę, wyróżnienie na forum szkoły, przyznanie dyplomu za działalność, wręczenie nagrody rzeczowej (np. książka) na zakończenie cyklu kształcenia, podniesienie o jeden stopień oceny rocznej z zachowania. Dodatkowo ostatni zapis regulaminu jest kluczowy: „zmiana regulaminu powinna być zatwierdzona przez społeczność Drużyny, koordynatora Drużyny i Dyrektora Szkoły”. Pokazuje to, że włączenie młodzieży w decydowanie o zasadach to prawdziwe zobowiązanie!

Dobra praktyka: Szkoła Podstawowa nr 29

W tej szkole koło wolontariatu powstało szybko i prężnie. W zaledwie kilka tygodni stworzone zostały wzory umów wolontariackich z uczniami, regulamin szkolnego koła wolontariatu, ankieta wolontariusza wręczana na wstępie współpracy, a także dzienniczek działań wolontariackich, którzy prowadzą wolontariusze. Co ważne, powstała też nazwa i logo szkolnego koła wolontariatu – to ostatnie działanie pokazuje, że sprawy formalne mogą też służyć czemuś więcej. W końcu nazwa i logo to też element budowania tożsamości grupowej oraz promocji, z kolei dzienniczek oddaje odpowiedzialność młodzieży za dokumentowanie swoich postępów i pracy. Formalności też mogą więc być zrobione z sensem!

JAK DYREKTOR LUB DYREKTORKA MOŻE WESPRZEĆ OSIĄGNIĘCIE TEGO KRYTERIUM?

- Zadbaj o to, by odpowiednie zapisy **znalazy się w statucie szkoły oraz programie profilaktyczno-wychowawczym**. Możesz posłużyć się przykładami zawartymi w Rozdziale 1.
- Podpisuj z uczniami i uczennicami **umowy wolontariackie** jako przedstawiciel/przedstawicielka szkoły.
- Udostępnij opiekunom wolontariatu szkolnego oraz innym osobom odpowiedzialnym za wolontariat **wzory umów** i informacje o ubezpieczeniu wolontariusza. Wesprzyj nauczycieli w dostosowaniu **wzorów umów** do potrzeb szkoły.
- Zadbaj o to, by opiekunowie i inne osoby odpowiedzialne za wolontariat nie podejmowali decyzji o kształcie zapisów samodzielnie – jest to duże obciążenie i odpowiedzialność. Dobrze, by **przynajmniej kilka osób pracowało nad zapisami**.
- Zadbaj o to, by informacje o sposobie działania wolontariatu szkolnego oraz **wszystkie dokumenty były dostępne na stronie internetowej** oraz by informacje te były przekazywane uczniom, uczennicom i rodzicom przez wychowawców.

Skrzynka z narzędziami:

- ➡ Webinarium „Wolontariat i prawo – z czym to się je?”, CEO: [\[LINK\]](#)
- ➡ Wzór umowy wolontariackiej z wolontariuszem (wymaga dostosowania do szkolnych zapisów dot. RODO), Centrum Wolontariatu: [\[LINK\]](#)
- ➡ Wzór umowy szkoły z instytucją, na rzecz której uczniowie i uczennice świadczą wolontariat, Centrum Wolontariatu: [\[LINK\]](#)
- ➡ P. Komosa, Informacja o obowiązkowym ubezpieczeniu wolontariusza, Centrum Wolontariatu: [\[LINK\]](#)

3.2. WOLONTARIAT DZIAŁA AKTYWNIEM I WŁĄCZA WIELE OSÓB W SZKOLE

Dlaczego to jest ważne?

Oczywiście liczba osób sama w sobie nie jest warunkiem prowadzenia dobrego wolontariatu – kryterium to jest wyłącznie pomocnicze. W małych szkołach, w wypadku gdy opiekun wolontariatu nie ma wsparcia wśród kadry lub decyduje się na model długofalowego i wymagającego wolontariatu – mniejsza liczba osób lub niższa intensywność działań może sprzyjać rozwojowi wartościowego wolontariatu. Jednak prężnie działające koło z wieloma osobami angażującymi się w akcje to często symptom przemyślanego, energicznie prowadzonego koła. Warto więc szukać tych „objawów” i przyrzeć się swojemu kołu pod tym kątem.

Przykładowe wskaźniki:

- Klub/koło nie ma stałych, powtarzających się problemów z rekrutacją wolontariuszy. Wolontariusze, którzy są w klubie, rzadko zupełnie i bezpowrotnie znikają.
- Pojawiają się nowi uczniowie, którzy chcą się angażować.
- Wolontariusze są różnorodni – koło przyciąga różnego rodzaju młodzież, np. nie tylko dziewczynki, nie tylko osoby zainteresowane jednym tematem.
- W działaniach jest energia, uczniowie i uczennice chętnie się angażują, przychodzą na spotkania, mają pomysły i gotowość zaangażowania.

Dobra praktyka: Szkoła Podstawowa nr 65

W tej szkole wolontariat rozwinął się błyskawicznie i ominął etap raczkowania! Początkowo koordynatorka, Beata Snachowska, była trochę przestraszona nowymi działaniami, do których została wyznaczona. Jednak dzięki szybkiej akcji poszukiwania sojuszniczek (innych nauczycielek), które zaangażowały się jako współkoordynatorki, udało się rozsiać wieści o zawiązaniu wolontariatu, i w kilka tygodni zgłosiło się... ponad 100 uczniów! Wolontariat w kilka miesięcy objął m.in. porządkowanie Powązek (65 osób), Bieg Niepodległości, cykliczne spotkania dla seniorów,

warsztaty rówieśnicze dla młodszych dzieci, wigilię uliczną (wręczanie przechodniom bożonarodzeniowych kartek, które przygotowali sami wolontariusze), kilka zbiórek darów, akcję „Słodka przerwa”, na której dzieci przynoszą ciastka i sprzedają je, a pieniądze przeznaczają na rozwój wolontariatu.

Jednak liczy się nie tylko liczba akcji, lecz także ich różnorodność (oparte są na różnych typach zaangażowania: uczeń – uczeń, uczeń – szkoła czy uczeń – społeczność lokalna), a przede wszystkim duża liczba chętnych, których nie ubywa – dzieje się tak, ponieważ koordynatorki stworzyły szeroką ofertę, regularnie spotykają się z młodzieżą i są otwarte na pomysły wolontariuszy (np. logo wolontariatu stworzyła jedna z uczennic). Mają też wzajemne wsparcie, a dzięki temu mogą lepiej organizować wolontariat i motywować uczniów. I dlatego ważny jest następny punkt – współpraca!

JAK DYREKTOR LUB DYREKTORKA MOŻE WESPRZEĆ OSIĄGNIĘCIE TEGO KRYTERIUM?

- **Nie twórz barier w uczestnictwie w wolontariacie.** Niestety w szkołach funkcjonują czasem pisane lub niepisane zasady związane z tym, że do wolontariatu zniechęca się uczniów i uczennice z trudnościami w uczeniu się (argumentując to koniecznością poprawienia ocen). Jednak dla młodzieży, która nie ma klasycznie rozumianych sukcesów w nauce, wolontariat może być formą wzmocnienia samooceny i pewności siebie, która przełoży się na większą motywację i pozytywny stosunek do szkoły.
- **Stwórz organizacyjne warunki do tego, by w szkole prężnie działał wolontariat.** Oznacza to przede wszystkim **docenienie opiekunów wolontariatu** oraz **rozłożenie ich pracy na większą liczbę osób w szkole**. Uczniowie i uczennice chcą się angażować, kiedy pracują ze zmotywowanymi nauczycielami, którzy widzą wartość i sens swojej pracy.

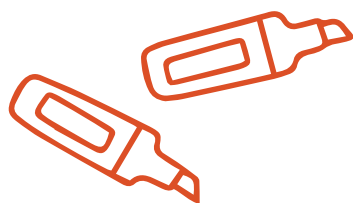
3.3. WOLONTARIAT OPARTY JEST NA WSPÓŁPRACY WENATRZSZKOLNEJ

Dlaczego to jest ważne?

Wolontariat prowadzony przez jedną osobę to prosta droga do wypalenia zawodowego dla opiekuna wolontariatu. Działania społeczne wymagają nie tylko motywacji własnej, lecz także motywowania innych, potrafią być czasochłonne i wyczerpujące. Aby wolontariat rzeczywiście działał, konieczna jest współpraca różnych osób ze społeczności szkolnej, które czują się współodpowiedzialne za ten proces.

Przykładowe wskaźniki:

- Dyrektor wspiera rozwój wolontariatu w szkole, zachęcając do niego młodzież i nauczycieli, ale przede wszystkim tworząc warunki do rozwoju wolontariatu w szkole.
- Wolontariat nie jest wyłącznie zadaniem jednego opiekuna – istnieje grupa osób odpowiedzialnych za rozwój wolontariatu, np. zespół ds. rozwoju wolontariatu lub inne nieformalne ciało.
- W działania wolontariackie na poziomie klasowym włączeni są też wychowawcy – wolontariat jest więc nie tylko organizacją na poziomie szkoły, lecz także jednym z przekrojowych zadań szkoły w różnych obszarach życia społeczności szkolnej.
- Rodzice są poinformowani o sposobie działania wolontariatu i możliwościach zaangażowania się, korzyściach dla uczniów (np. na zebraniu, podczas dni otwartych lub akcji szkolnych), a także możliwościach angażowania się rodziców jako wolontariuszy w szkole.

Dobra praktyka: L Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi im. Ruy Barbossa

Aby wzmocnić współpracę różnych podmiotów w szkole, koordynatorka wolontariatu w szkole, Beata Bogusz, postanowiła przeprowadzić dużą akcję informacyjną: przeprowadziła spotkanie z rodzicami i wdrożyła system informacji internetowej kierowanej do rodziców oraz uczniów na tematy związane z wolontariatem poprzez dziennik elektroniczny. Dodatkowo wspólnie z uczniami i uczennicami utworzyła semestralny plan działania koła wolontariatu, który został zatwierdzony przez dyrekcję. Powstała też zakładka na stronie internetowej szkoły dotycząca wolontariatu. Wyzwaniem do rozwiązania w najbliższej przyszłości jest skompletowanie zespołu odpowiedzialnego za systematyczne aktualizowanie podstrony internetowej koła.

Dzięki tym działaniom udało się osadzić wolontariat w strukturze szkoły oraz zadbać o przepływ informacji do wszystkich zainteresowanych osób.

Dobra praktyka: Szkoła Podstawowa nr 340

Szkolne koło wolontariatu „Z potrzeby wielu serc. Wolontariat SP 340” to miejsce szczególnie, ponieważ skupia najmłodszych wolontariuszy – już siedmiolatków! Oczywiście taki wolontariat wymaga współpracy w szkole, przede wszystkim z rodzicami. Maria Kutna, która jest jedną z koordynatorek, wraz z innymi nauczycielami przygotowała ku temu warunki: zebrania odbywają się w dni robocze o 17.30, a więc wtedy, gdy dzieci mogą przyjść z rodzicami. Komunikat kieruje w pierwszej kolejności do rodziców; na stronie ogłasza następująco:

Zapraszamy uczniów klas 1–5 wraz z rodzicami!

Zapewniamy: udział w ciekawych projektach, nawiązanie nowych znajomości, maksimum satysfakcji. Przyjdź na spotkanie Szkolnego Koła Wolontariatu razem z dzieckiem. Nauczysz je empatii i współczucia. Spędzicie ciekawie i czynnie razem czas. Zrobicie coś dobrego dla siebie, innych ludzi i zwierząt.

Pokazuje więc korzyści z zaangażowania nie tylko dla dzieci, lecz także dla dorosłych oraz dla relacji rodziców i dzieci. I faktycznie młodzi i dorośli angażują się wspólnie – bez zaangażowania rodziców ten wolontariat nie miałby szans powodzenia. Rodzice pomagają przewieźć dary, wykonać materiały, motywują też i wspierają najmłodszych. Czasem angażują się sami, bez pociech, np. kiedy trzeba w sobotę wpaść przekopać podwórko w przedszkolu. To wzorcowy przykład, że wolontariusz szkolny nie zawsze musi być uczniem!

JAK DYREKTOR LUB DYREKTORKA MOŻE WESPRZEĆ OSIĄGNIĘCIE TEGO KRYTERIUM?

- **Unikaj wyznaczania (delegowania)** osoby do zajmowania się wolontariatem. Postaraj się znaleźć nauczycieli i nauczycielki, które podejmą się tego wyzwania z własnej woli.
- **Stwórz** w szkole **zespół**, którego celem będzie rozwijanie wolontariatu. Może to być formalnie powołany zespół bądź grupa nauczycieli i nauczycielek, które wspólnie prowadzą wolontariat i są odpowiedzialne za to działanie. Jeśli to możliwe, wskazane jest zaangażowanie także rodziców.
- **Oddawaj część odpowiedzialności za wolontariat klasowy wychowawcom i wychowawczyniom.** W praktyce nawet kilka osób prowadzących wolontariat szkolny wkrótce osiągnie maksimum swoich możliwości i potencjał działań wolontariackich nie zostanie wykorzystany.
- **Reaguj na sygnały przemęczenia** i wypalenia opiekunów wolontariatu; udzielaj wsparcia i zwiększaj zespół odpowiedzialny za wolontariat, jeśli jest to potrzebne.
- **Poproś wychowawców, by na zebraniach z rodzicami przedstawili szkolną wizję wolontariatu** oraz ofertę zaangażowania w wolontariat. Ważne, by w tym miejscu zaznaczyć, że rodzice także mogą być wolontariuszami na rzecz szkoły (np. prowadząc zajęcia, przygotowując bal itp.).

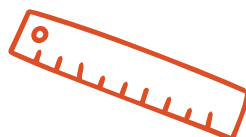
3.4. WOLONTARIAT JEST WIDOCZNY I DOCENIANY

Dlaczego to jest ważne?

Widoczność rezultatów jest jednym z fundamentalnych czynników motywujących do dalszego zaangażowania. Wolontariusze potrzebują widzieć, że ich praca jest potrzebna oraz zauważana przez innych. Promowanie wolontariatu to również szansa na włączenie w działanie nowych osób, które być może nie wiedzą nawet o możliwościach współpracy z kołem.

Przykładowe wskaźniki:

- Wolontariat jest częścią misji szkoły, jest to komunikowane rodzicom, nauczycielom, uczniom przy różnych okazjach (np. na zebraniach, święcie szkoły, dniu otwartym).
- Uczniowie i rodzice wiedzą o tym, co się dzieje w wolontariacie i jak mogą się włączyć, np. w szkole wiszą plakaty, wychowawcy informują swoje klasy na godzinach wychowawczych, jest kącik z aktualnościami z wolontariatu w szkole.
- Szkoła organizuje dedykowane wydarzenia poświęcone wolontariatowi, np. dzień wolontariatu; promuje go na stronie, w mediach społecznościowych, chwali się sukcesami uczniów.
- Zaangażowani uczniowie mają możliwość, by dzielić się swoimi doświadczeniami ze społecznością szkolną, np. prowadzą warsztaty/lekcje rówieśnicze, dzieląc się informacjami o wolontariacie i swoich działaniach.
- Wolontariusze są doceniani i nagradzani na forum (wobec szkoły, rodziców, instytucji zewnętrznych) w sposób, który nie jest oparty na rywalizacji.

Dobra praktyka: Zespół Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich

Uczniowie od samego początku współpracy w programie zaangażowali się w promowanie wolontariatu. Zaczęli podczas wydarzeń wolontariackich nosić plakietki z imieniem i nazwiskiem oraz napisem „wolontariusz”. Powstała gazetka ścienna, a podczas wydarzenia szkolnego ustawiono stoisko, przy którym wolontariusze mówili o swoich działaniach. Ponadto na stronie internetowej szkoły funkcjonuje zakładka „wolontariat”, gdzie można zobaczyć działania podejmowane przez koło. Szkoła, dzięki zaangażowaniu koordynatorki Anny Nadolskiej, planuje też wprowadzić cykliczne święto wolontariusza w grudniu, które ma być hucznym wydarzeniem szkolnym z nagrodami, dyplomami oraz publicznym docenieniem.

Dobra praktyka: Szkoła Podstawowa nr 321 w Warszawie

Dzieci, które rozpoczną naukę w tej szkole, wolontariat uczniowski będą postrzegały jako integralną część szkoły, która będzie dla nich zarówno miejscem formalnej nauki, jak i włączania się w pomoc innym oraz własny rozwój w działaniu. Wolontariusze i wolontariuszki z młodszych klas (IV i V) przygotowały stolik dotyczący działań wolontariackich podczas dnia otwartego szkoły. Celem było wprowadzenie w tematykę wolontariatu dzieci, które odwiedziły szkołę z zamiarem rozpoczęcia nauki w tej szkole. Aby dostosować przekaz do wieku (6–7 lat), młodzi wolontariusze przygotowali puzzle oraz krótki quiz. Pytania dotyczyły zarówno istoty wolontariatu (np. kim jest wolontariusz, kto może zostać wolontariuszem czy wolontariuszką), jak i akcji zrealizowanych przez koło, np. WOŚP. Stolik wolontariatu cieszył się dużym zainteresowaniem, a wolontariusze podczas rocznego spotkania ewaluacyjnego wymieniali to działanie jako jedno z najciekawszych i najbardziej satysfakcjonujących.

Dobra praktyka: Szkoła Podstawowa nr 103

12 wolontariuszy z ze starszych klas szkoły podstawowej i gimnazjum odwiedziło schronisko dla psów „Na Paluchu” i wzięło udział w warsztatach dotyczących działań wolontariackich w tej placówce. W wyniku wizyty dzieci przygotowały prezentację, którą później pokazywały w klasach w ramach edukacji rówieśniczej, opowiadając jednocześnie o tym, na czym

polega wolontariat w schronisku, z jaką odpowiedzialnością się łączy, jakie psy można zaadoptować itp. Prezentacje zostały bardzo dobrze przyjęte w szkole – uczniowie i uczennice przyznali, że nie byli świadomi różnych faktów dotyczących zarówno sytuacji psów, jak i konkretnych aspektów funkcjonowania schroniska.

Szczególną wartością tego działania jest wykorzystanie i rozpowszechnienie rezultatów wizyty w schronisku w ramach edukacji rówieśniczej. Daje to możliwość zarówno promowania wolontariatu w szkole, jak i wzmacnia rozwój wolontariuszy pod kątem kompetencji kluczowych, m.in. społecznych (współpraca w zespole, publiczne wystąpienia), cyfrowych, porozumiewania się w języku ojczystym i umiejętności uczenia się oraz uczenia innych – zgodnie z założeniem, że naprawdę umiemy coś wtedy, kiedy potrafimy wyjaśnić to innym.

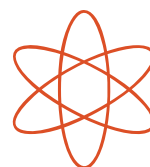
JAK DYREKTOR LUB DYREKTORKA MOŻE WESPRZEĆ OSIĄGNIĘCIE TEGO KRYTERIUM?

- **Doceniaj wolontariuszy i wolontariuszki na forum szkoły, na oficjalnych zebraniach i uroczystościach.**
- Jeśli to możliwe, przeznaczcie fundusze na jakąś **formę nagrody dla zaangażowanych osób**: wspólne wyjście koła wolontariatu, drobne upominki.
- Zadbaj o to, by **informacje o wolontariacie były umieszczone na stronie szkoły i w mediach społecznościowych**. Ważne: staraj się, by obowiązek ten nie spadł na opiekuna wolontariatu; zaproponuj powołanie w wolontariacie sekcji odpowiedzialnej za komunikację – niech przygotowaniem informacji zajmują się uczniowie i uczennice.
- Zaproponuj uczniom i uczennicom, że raz na jakiś czas (regularnie) będziesz **spotykać się z klubem lub przedstawicielami klubu, by posłuchać potrzeb wolontariuszy i dowiedzieć się, co robią**. Słuchanie i uwaga dorosłych to forma docenienia, którą uczniowie i uczennice rzadko otrzymują.

Skrzynka z narzędziami:

- ➔ Przewodnik dla nauczycieli i uczniów „Jak zaplanować dzień wolontariusza”, CEO (s. 8–10): [\[LINK\]](#)
- ➔ Scenariusz warsztatu dla uczniów „Przygotowujemy się do prezentacji naszych działań”, CEO (s. 78–82): [\[LINK\]](#)
- ➔ 80 sposobów wspierania wolontariuszy (lista przygotowana pod kątem wolontariatu w organizacjach, jednak wiele pomysłów można przełożyć na praktykę szkolną), Aktywny Blog: [\[LINK\]](#)
- ➔ Plakat motywacyjny „Przybij piątkę wolontariuszowi”: [\[LINK\]](#)
- ➔ Plakat informacyjny „Tablica informacyjna szkolnego wolontariatu”: [\[LINK\]](#)

3.5. WOLONTARIAT JEST RÓŻNORODNY

Dlaczego to jest ważne?

Uczniowie i uczennice są różni. Jeśli chcemy, by wolontariat nie pozostał domeną kilkunastu aktywnych osób, tylko angażował młodzież o różnych zainteresowaniach i kompetencjach, to musimy stworzyć im warunki do zaangażowania i mówić językiem, który do nich trafi.

Przykładowe wskaźniki:

- Wolontariat podejmuje działania z różnych obszarów: nie tylko pomocy społecznej i dobroczynności, lecz także np. sportu, nauki; jest to ważne, ponieważ opowieść o wolontariacie jako „niesieniu pomocy” nie trafia do dużej grupy uczniów (jest też ze względów kulturowych raczej skierowana do dziewczynek, które w Polsce są wychowywane do empatii i okazywania wsparcia znacznie bardziej niż chłopcy).
- Wolontariat daje możliwość angażowania się w różne zadania, podejmowania nowych wyzwań, doskonalenia różnych umiejętności.

- Działania odpowiadają na zainteresowania uczniów; koło aktywnie poszukuje pomysłów na ciekawe i różnorodne formy wolontariatu: organizujecie burzę mózgów, dajecie przestrzeń na wymyślanie działań od podstaw, a nie tylko na realizowanie gotowych akcji w formie narzuconej odgórnie.

Dobra praktyka: XIX Liceum Ogólnokształcące im. Powstańców Warszawy

Na początku roku szkolnego w tej szkole akcje wolontariackie ograniczały się w zasadzie do akcji „Góra grosza”. Jednak zaangażowanie dwojga nauczycieli: Karoliny Wilk-Lachowskiej i Andrzeja Jamiołkowskiego sprawiło, że w zaledwie kilka miesięcy wolontariat rozkręcił się na dobre. Uczniowie zaczęli pomagać schronisku w Falenicy, budować budy dla psów, pomagać dzieciom w nauce w pobliskiej świetlicy. Część z uczniów była także wolontariuszami podczas Biegu Konstytucji. Ta zmiana wymagała kilku kroków: po pierwsze nauczyciele podzielili się obszarami zgodnie z własnymi zainteresowaniami i kompetencjami (Andrzej, który jest psychologiem, zajął się przygotowaniem młodzieży do zajęć terapeutycznych, a Karolina, którą pasjonują zwierzęta, zaangażowała się w ten obszar wolontariatu). Po drugie nauczyciele zorganizowali spotkanie dla młodzieży i zapytali uczniów, czym ci chcieliby się zajmować, a następnie stworzyli system wsparcia, dzięki któremu uczniowie mogli zaangażować się w te akcje w szkole. Ważne było też to, że nie zlekceważyli potrzeb uczniów, dla których w szkole okazało się za ciasno: zachęcili uczniów do tego, by w wolontariat sportowy włączyć się w ramach akcji ogólnomiejskich.

JAK DYREKTOR LUB DYREKTORKA MOŻE WESPRZEĆ OSIĄGNIĘCIE TEGO KRYTERIUM?

- Daj opiekunom wolontariatu jasny **przekaz, że jesteś otwarty/otwarta na różne formy wolontariatu** i nie oczekujesz realizacji konkretnych akcji lub współpracy z konkretnymi instytucjami.
- **Zapraszaj do szkoły przedstawicieli różnych organizacji i inicjatyw**, by uczniowie i uczennice mieli styczność z szerokim wachlarzem działań społecznych.

- Wesprzyj nauczycieli i nauczycielki w **stworzeniu sekcji wolontariackich związanych z konkretnymi obszarami**. Wolontariat opiera się często na pasji – także osób dorosłych odpowiedzialnych za jego organizację. Jeśli macie w szkole nauczycielkę, która lubi pracować z seniorami, to może zajmie się wolontariatem na rzecz osób starszych; z kolei nauczyciel WF-u może wesprzeć sekcję wolontariatu sportowego.

- **Zakomunikuj nauczycielom, że nie oczekujesz od nich realizacji wyśrubowanych wskaźników**, spektakularnych efektów liczbowych. Czasem brak kreatywnych i różnorodnych działań wynika z obawy opiekunów, że nie zdążą zrealizować wszystkich akcji, które zwykle były podejmowane w szkole. Postawcie na jakość, a nie na ilość!

3.6. WOLONTARIAT JEST OPARTY NA INICJATYWIE I PARTYCYPACJI MŁODZIEŻY

Dlaczego to jest ważne?

Jedną z rzeczy, które motywują do działania, jest poczucie wpływu – przekonanie, że możemy sami kształtować i współtworzyć pomysły na działanie, a nie jedynie wykonywać czyjeś polecenia. Wolontariat jest świetnym miejscem budowania poczucia sprawczości i inicjatywności młodzieży.

Przykładowe wskaźniki:

- W kole wolontariatu badacie, kto ma jakie zainteresowania, mocne strony, umiejętności, i korzystacie z tego, planując działania i je realizując.
- Uczniowie mogą sami wybierać zadania, które podejmują.

- Pomysły na działania są inicjowane przez młodzież lub uczniowie mają na nie wpływ (są inicjowane przez dorosłych, ale uczniowie współdecydują) – np. robicie burzę mózgów na działania lub wymyślacie wymarzony wolontariat, który potem staracie się wcielić w życie; uczniowie sami diagnozują środowisko i szukają ciekawych organizacji lub ofert wolontariatu itp.
- Na różnych etapach działania młodzież jest zachęcana, by dzielić się swoimi refleksjami i uwagami w bezpiecznej atmosferze (np. co mi się podobało, co bym chciała powtórzyć) – w rundce, w parach, na postitach, w formie anonimowych uwag do skrzynki itp. Komentarze te są zbierane i brane pod uwagę.

Dobra praktyka: Szkoła Podstawowa nr 314 im. Przyjaciół Ziemi

Koordynatorka wolontariatu, Joanna Cichocka, wspólnie z mentorką przeprowadziły warsztaty dla wolontariuszy, które miały za zadanie przygotowanie diagnozy potrzeb społeczności szkolnej i lokalnej. Dzieci wycięły „łapki” ochotników oraz przykleiły je w widocznym miejscu szkoły z zachętą, by inni uczniowie i nauczyciele podzielili się swoimi opiniami. W ten sposób młodzież w szybki i prosty sposób otworzyła się na nowe pomysły i potrzeby.

Dobra praktyka: Szkoła Podstawowa nr 29 w Warszawie im. Giuseppe Garibaldiego

Siostra Kornelia i Siostra Rozalia, które opiekują się kołem wolontariatu w Szkole Podstawowej nr 29, stworzyły projekt ankiety, pomagającej rozpoznać zainteresowania i mocne strony uczniów i uczennic zgłaszających się do udziału w wolontariacie. Ankieta sprawia, że już na wstępnym etapie siostry wiedzą, jakiego rodzaju działania będą potencjalnie interesować młodzież. Wzięły sobie to do serca i w tym roku, w związku z dużą liczbą wolontariuszy zainteresowanych sportem, intensywnie szukały partnerów, z którymi młodzież mogłaby działać w wolontariacie sportowym. Ankieta ma też inne funkcje: zawiera element autorefleksji (rozpoznania własnych motywacji i zasobów), a także oddaje dzieciom odpowiedzialność za szukanie lokalnych sojuszników i identyfikację potrzeb. Ma też zachowaną proporcję między pytaniami otwartymi i zamkniętymi, które nakierowują na możliwe odpowiedzi. Brawo!

Ankieta na dobry początek

Klasa ..... Imię i nazwisko

- .....
1. W jakiej formie pracy czujesz się najlepiej?
    - € Jestem urodzonym liderem
    - € Lubię mieć coś do powiedzenia, ale nie chcę się wychylać
    - € Wolę pracę *na zapleczu*
  2. W jaki sposób możemy się z Tobą skontaktować
    - € Telefon: .....
    - € FB: .....
    - € E-mail: .....
  3. W jaką formę wolontariatu chcesz się zaangażować?
    - € Wolontariat akcyjny
    - € Wolontariat stały
  4. Czym się interesujesz?

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

S I L N I

S E R C E M

Rys. Fragment ankiety ze Szkoły Podstawowej nr 29

JAK DYREKTOR LUB DYREKTORKA MOŻE WESPRZEĆ OSIĄGNIĘCIE TEGO KRYTERIUM?

- Pozostaw wolontariuszom i wolontariuszkom **przestrzeń na to, by sami podejmowali decyzje o formie wolontariatu**. Oznacza to, że roczny plan pracy klub przygotowuje wspólnie, nie zaś, że będzie odgórnie wyznaczony jeszcze przed zebraniem koła.
- Wyślij opiekunom wolontariatu **jasny sygnał, że doceniasz działania podejmowane przez uczniów i rozumiesz, że część z nich może nie zostać zrealizowana** lub być zrealizowana inaczej, niż to zakładaliście. Ten rodzaj elastyczności zdejmuje z nauczycieli poczucie, że muszą się „rozliczyć” z działań uczniów, a tym samym – daje im większe możliwości budowania wolontariatu opartego na zaufaniu wobec uczniów.

3.7. WOLONTARIAT JEST OPARTY NA INICJATYWIE I PARTYCYPACJI MŁODZIEŻY

Dlaczego to jest ważne?

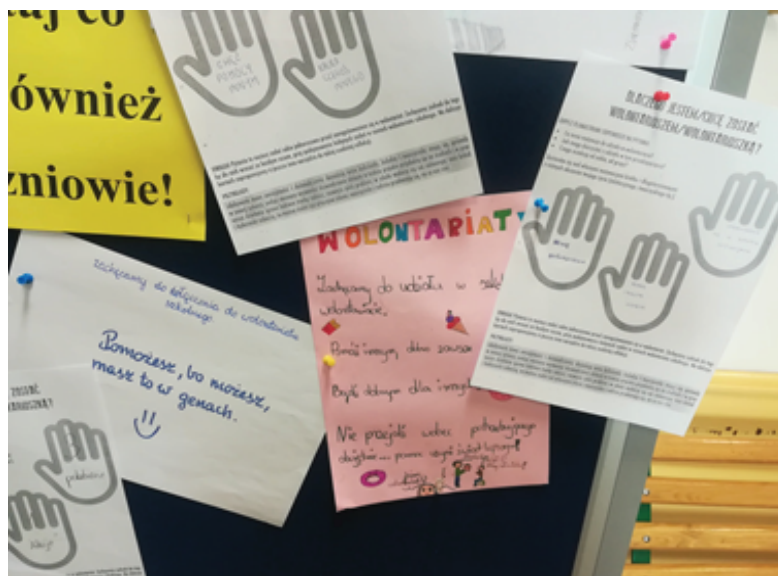
Wolontariat szkolny jest miejscem, w którym młodzież może w bezpiecznym warunkach próbować swoich sił w nowych zadaniach; jest też narzędziem wspierającym realizację zadań edukacyjnych i wychowawczych szkoły, a więc miejscem uczenia się.

Przykładowe wskaźniki:

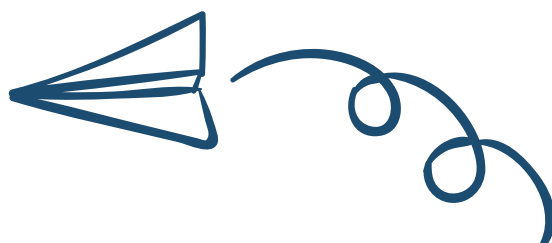
- Wolontariat rozwija różne umiejętności, w tym kompetencje kluczowe i społeczne.
- Uczniowie i uczennice mogą angażować się w dane działanie także wtedy, kiedy chcą się sprawdzić w czymś, co jest dla nich trudne, nauczyć się czegoś, spróbować (ważna jest wola ucznia, a nie umiejętności, które już ma).
- W kole prowadzona jest autorefleksja bezpośrednio po działaniach (np. rozmowy w parach, termometr opinii itp. – proste metody łatwe do przeprowadzenia nawet zaraz po zakończeniu akcji).
- Wolontariusze okresowo spotykają się indywidualnie z opiekunem wolontariatu, by rozmawiać o własnym rozwoju, wrażeniach, potrzebach, planach. To przestrzeń na udzielenie informacji zwrotnej.
- W autorefleksji badanych jest kilka poziomów: odczucia (co mi się podobało? jak się czułam/czułem? co było trudne), sukcesy i niepowodzenia działania grupowego (co się udało, co nie?, dlaczego?, jakie sukcesy były nieplanowane? – wartości dodane, co wynosimy z tego na przyszłość?), indywidualne osiągnięcia (z czego jestem zadowolony, co mi się udało?), umiejętności (po działaniu lepiej umiem/łatwiej mi..., nauczyłam się...), zaangażowanie (w jakim stopniu byłam/byłem zaangażowana/y?, czy takie zadania w przyszłości mnie interesują?).

Dobra praktyka: Szkoła Podstawowa nr 314 im. Przyjaciół Ziemi

Koordynatorka wolontariatu, Joanna Cichocka, wspólnie z mentorką przeprowadziły warsztaty dla wolontariuszy, które miały na celu podsumowanie działań oraz rozmowy o motywacji. W refleksjach o doświadczeniach kluczowe okazało się zadawanie pytań w taki sposób, by one nie onieśmiały. O co chodzi? Zamiast prosić o dokończenie zdania: „Teraz umiem...” można zacząć od skromniejszego „Teraz trochę lepiej...” albo „łatwiej mi...”. Uczenie się jest procesem – a doceniać trzeba małe kroki. Warsztaty były przymiarką do diagnozy potrzeb społeczności szkolnej i lokalnej. Dzieci miały możliwość zastanowienia się nad tym, dlaczego warto być wolontariuszem w formie „łapek” i rysunków, które następnie zostały w widocznym miejscu pokazane całej społeczności i stanowiły inspirację dla rodziców i grona pedagogicznego do wzięcia udziału w badaniu potrzeb. Udało się więc połączyć kilka celów: wewnętrzne spotkania koła służące autorefleksji z „rozpowszechnieniem” rezultatów spotkania w szkole i zaproszeniem do włączenia się nauczycieli i rodziców.

Zdjęcia: tablica przygotowana z uczniami w Szkole Podstawowej nr 314

Dobra praktyka: Szkoła Podstawowa nr 65

„Starszy kolega, starsza koleżanka” to cykl wolontariatu rówieśniczego, w ramach którego uczniowie z klas VII i VIII prowadzą warsztaty dla uczniów klasy III. Tematy warsztatów wybierane są przez klasę. Rodzice są wdzięczni za takie zajęcia. Odbyły się warsztaty na następujące tematy:

- Kto to przyjaciel? Na podstawie „Małego Księcia”
- Warsztaty recyklingowe dotyczące ochrony środowiska
- Warsztaty ze zdrowego odżywiania
- Podróże dookoła świata
- Czy warto zostać chemikiem?

Spotkania okazały się dla wolontariuszy sporym wyzwaniem, wymagały bowiem przygotowania własnych, autorskich programów, zmierzenia się z pracą z grupą małych dzieci oraz przekonania nauczycieli chemii do... udostępnienia sprzętu na zajęcia. Warsztaty były jednak niezmiernie rozwijające – rozwinęły umiejętności prezentowania wiedzy, aktywnych metod uczenia, współpracy w grupie, kompetencje społeczne... A przy okazji pozwoliły wolontariatowi w szkole okrzepnąć i wpisać się w misję szkoły. Starsi uczniowie nie są już dla trzeciaków anonimowi – teraz to starsi koledzy i starsze koleżanki! Tego wszystkiego nie udało się osiągnąć bez wsparcia koordynatorki, Beaty Snachowskiej.

Dobra praktyka: Zespół Szkół nr 36 im. M. Kasprzaka w Warszawie

Podczas spotkania dotyczącego zainteresowań, potrzeb i pomysłów na działania szkolnego wolontariatu uczniowie zgłosili chęć poznania zagranicznych wolontariuszy i programów wolontariatu. Opiekunka koła wolontariatu zaprosiła zatem na spotkanie wolontariusza zagranicznego – Białorusina Vlada Sivakova, realizującego swój projekt wolontariatu europejskiego w warszawskiej Fundacji im. Roberta Schumana. Vlad z kolei zaofiarował – oprócz przedstawienia informacji o możliwościach, jakie Unia Europejska daje wolontariuszom – przeprowadzenie warsztatu na temat komunikacji międzykulturowej i pozawerbalnej w języku angielskim. W zajęciach wzięło udział ponad 20 członków koła wolontariatu. Była to wiedza pozaszkolna, a jednocześnie ciekawa i praktyczna.

Warsztaty to dobry przykład łączący promocję wolontariatu z rozwijaniem umiejętności. W tym przypadku chodzi nie tyle o rozwój umiejętności „przy okazji” wolontariatu, lecz także o specjalne warsztaty, prowadzone przez nieomal rówieśnika, dające możliwość zwiększania umiejętności wolontariuszy. A zatem – wolontariat uczy, ale czasem uczenie się może być też formą nagrody lub wzmocnienia wolontariuszy.

JAK DYREKTOR LUB DYREKTORKA MOŻE WESPRZEĆ OSIĄGNIĘCIE TEGO KRYTERIUM?

- Stwórz uczniom i uczennicom okazje do dzielenia się tym, czego się nauczyli, w społeczności szkolnej, np. w formie warsztatów rówieśniczych.

Skrzynka z narzędziami:

- ➔ Webinarium „Wolontariat a kompetencje kluczowe”, CEO: [\[LINK\]](#)
- ➔ Indywidualne karty pracy: karta nr 5 (Dlaczego chcę zostać wolontariuszem, wolontariuszką), karta nr 6 (Nasze obawy i oczekiwania), karta nr 8 (Indywidualna karta działania), karta nr 10 (Co mi daje wolontariat?), CEO: [\[LINK\]](#)
- ➔ Zespołowe karty pracy: karta nr 9 (Zespołowa karta działania), karta nr 10 (Techniki przydatne do oceny działania), CEO: [\[LINK\]](#)
- ➔ Youthpass na skróty, Młodzież w działaniu (publikacja wspierająca proces refleksji w kontekście kompetencji kluczowych): [\[LINK\]](#)

3.8. WOLONTARIAT DZIAŁA LOKALNIE

Dlaczego to jest ważne?

Angażowanie się w akcje ogólnopolskie może być dla uczniów i uczennic cennym doświadczeniem, jednak zalecamy, by przynajmniej część wolontariatu szkolnego oparta była na współpracy ze społecznością lokalną. Umożliwia to wolontariuszom bliższy kontakt z osobami, na rzecz których działają, reagowanie na problemy i potrzeby, które dotyczą bezpośrednio ich okolicę. Daje też szkole zakorzenienie w społeczności, wzmacnia jej więzi z organizacjami, instytucjami i grupami nieformalnymi, które mogą być sojusznikami szkoły.

Przykładowe wskaźniki:

- Wolontariat jest prowadzony na podstawie diagnozy potrzeb i zasobów lokalnych (np. tworzenie mapy organizacji i instytucji, zbieranie informacji o grupach potrzebujących wsparcia, robienie sondy, co można zrobić na terenie szkoły).
- Koło nawiązuje współpracę z instytucją lokalną, w której wolontariusze mogą się angażować (organizacja pozarządowa, OPS, dom kultury, biblioteka, grupa nieformalna, klub sportowy...).
- Koło wychodzi poza szkołę i proponuje własne działania na rzecz społeczności lokalnej: organizujecie piknik sąsiedzki, na który zapraszacie mieszkańców, odnawiacie zaniedbaną przestrzeń miejską w okolicy, robicie finał działania w jakimś miejscu publicznym ważnym dla społeczności.

Dobra praktyka: Warsaw Montessori Middle School

Uczniowie uczestniczyli w wolontariacie w Łazienkach Królewskich, które są w bezpośrednim sąsiedztwie szkoły. Wraz z koordynatorką wolontariatu, Agnieszką Gajewską, udało się stworzyć projekt wolontariatu przeznaczony dla uczniów szkoły, dotyczący dbania o ogrody parkowe oraz prac ogrodniczych. Uczniowie wzięli udział w wizycie studyjnej oraz warszta

tach. Są zachwyceni wolontariatem: sami przyznają, że zmienił się sposób, w jaki postrzegają Łazienki Królewskie, ponieważ poznali zakamarki niedostępne „zwykłym” zwiedzającym, rodzaje roślin, jakie rosną w parku oraz historię i kulturę miejsca dzięki warsztatom, które specjalnie dla nich przeprowadzili pracownicy Łazienek. Dzięki temu działaniu zarówno uczniowie, jak i sama nauczycielka zaznajomili się z nowym rodzajem wolontariatu – wolontariatem w instytucji kultury.

Warto przy tym podkreślić, że nauczycielka podjęła wysiłek, by wolontariat w Łazienkach oprzeć na wcześniejszych doświadczeniach i celach wolontariatu w szkole: jej uczniowie i uczennice od kilku miesięcy angażowali się w działania na rzecz zrównoważonego rozwoju (m.in. prowadzili akcje ograniczenia zużycia papieru w szkole). Temat zieleni idealnie więc wpisał się w ogólne cele szkolnego wolontariatu, a lokalność udało się połączyć ze spójnością i konsekwencją.

Dobra praktyka: Niepubliczna Szkoła Podstawowa „Nasza szkoła”

Diana Zajkowska, koordynatorka wolontariatu w szkole, wsparła uczniów w koordynacji ogólnoszkolnego wydarzenia 8 czerwca „Piknik z Pupilem”. Akcja odbyła się na terenie ogrodu szkolnego, a jej celem było uwrażliwienie na krzywdę zwierząt, budowanie pozytywnego stosunku do zwierząt oraz pomoc bezdomnym pupilom. Uczniowie przygotowali program i zorganizowali całe wydarzenie, które skupiało zarówno społeczność szkolną, jak i było otwarte dla społeczności lokalnej.

Wolontariusze przyszli ze swoimi zwierzętami, ale przedstawiali również zwierzęta gotowe do adopcji. Przy okazji przeprowadzili też zbiórkę karmy dla podopiecznych Azyl dla Bezdomniaczków i Koty z Grochowa. Udało się namówić do współpracy także psychologa, który wyjaśniał wady i zalety posiadania zwierzątka. Piknikowi towarzyszyły też gry zespołowe na boisku szkolnym. Na piknik zaproszeni byli też wolontariusze ze szkoły podstawowej przy ul. Porajów (kilka osób z obu szkół poznało się podczas warsztatów i debaty organizowanej w ramach programu). Lokalność objęła więc także współpracę międzyszkolną!

Dobra praktyka: Liceum Ogólnokształcące im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego

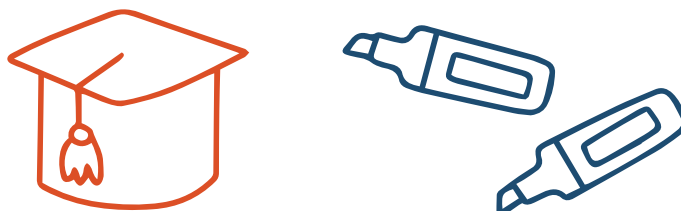
Zaczął się od współpracy młodzieżowego domu kultury ze szkołą i z domem pomocy społecznej. Uczniowie jednej z klas technikum wykonali makietę Domu Pomocy Społecznej im. św. F. Salezego w Warszawie. Proces tworzenia klasę zintegrował, a makietę bardzo się udało. Chcąc zbadać potrzeby seniorów, do kontaktu z DPS-em włączyli się członkowie szkolnego koła wolontariatu. Jeden z wolontariuszy – uczeń trzeciej klasy liceum – przez cały rok regularnie odwiedzał podopiecznych DPS-u. Dwie inne wolontariuszki nawiązały bliższą współpracę z Powiślańską Fundacją Społeczną, regularnie pomagając w świetlicach środowiskowych. Do większych akcji włączały innych członków i członkinie wolontariatu uczniowskiego.

Wartością tego działania jest współpraca środowiska szkolnego z różnymi instytucjami w środowisku lokalnym. Część tych kontaktów została zainicjowana przez opiekunkę koła, a część – co warto szczególnie podkreślić – przez samych wolontariuszy i wolontariuszki. Nie tylko regularnie współpracowali z danymi organizacjami, lecz także włączali w większe działania swoich rówieśników. Takie podejście do wolontariatu pozwala podchodzić do uczniów i uczennic bardzo indywidualnie, bo każdy sam wybiera, z kim chce współpracować, a rolą nauczyciela jest wspieranie młodzieży, pomoc w dotarciu do organizacji, wspólne omawianie doświadczenia wolontariatu.

JAK DYREKTOR LUB DYREKTORKA MOŻE WESPRZEĆ OSIĄGNIĘCIE TEGO KRYTERIUM?

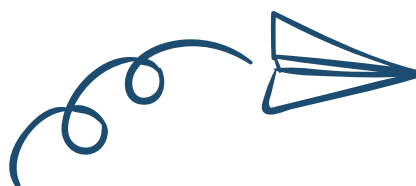
- Wspieraj próby koła wolontariatu w nawiązywaniu relacji z instytucjami i organizacjami, np. umożliwaj im udział w wizytach studyjnych, wyjściach, zapraszaj organizacje do szkoły.
- Nie wywieraj na wolontariuszkach i wolontariuszach presji, by brali udział w ogólnopolskich akcjach, które mogą utrudnić zaangażowanie lokalne przez brak czasu na podjęcie inicjatyw w miejscowej społeczności.

Jeśli uczniowie zauważą, że rezultaty takich diagnoz są traktowane poważnie, to przy kolejnych sytuacjach bardziej się otworzą. Traktowanie na poważnie nie oznacza, że każdą zgłoszoną potrzebę, każdy problem lub pomysł trzeba zrealizować – to oczywiście niemożliwe. Jednak warto po przeprowadzeniu takiej diagnozy opublikować jej podsumowanie, odnieść się do pojawiających się pomysłów lub postulatów, wytłumaczyć uczniom, które z nich możemy zrealizować i jakie są plany, a których nie i z jakiego powodu. Już takie odniesienie się do wyników diagnozy pokaże uczniom, że ich zdanie ktoś traktuje poważnie i ma ono znaczenie – a jest to kluczowe w budowaniu zaufania i prawdziwej samorządności.

Skrzynka z narzędziami:

- ➔ Na naszym podwórku – twórcza diagnoza lokalna (s. 32) CEO: [\[LINK\]](#)
- ➔ Zespołowe karty pracy: karta nr 11 (Aktywne metody zdobywania informacji), karta nr 12 (Drzewo diagnozy), CEO: [\[LINK\]](#)
- ➔ Scenariusz warsztatu „Jak poznać potrzeby w naszym środowisku” (s. 71-78), CEO: [\[LINK\]](#)

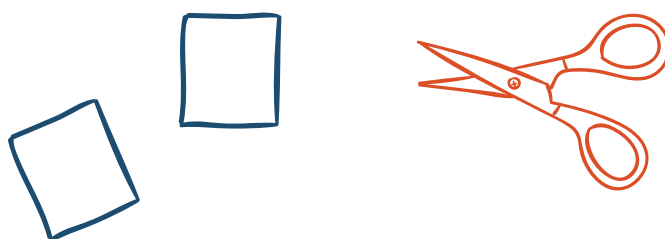
3.9. WOLONTARIAT TO PRZESTRZEŃ BUDOWANIA RELACJI

Dlaczego to jest ważne?

Wolontariat szkolny (a często też pozaszkolny) jest zwykle doświadczeniem grupowym. Ważne, by ten proces budowania relacji i tworzenia grupy wzmocnić, aby koło było w stanie poradzić sobie z kryzysami (które w grupach zawsze się pojawiają). Relacje to też dla uczniów i uczennic jedna z największych korzyści z wolontariatu: nawiązują nowe znajomości, zyskują przyjaciół, poznają osoby, których w innych sytuacjach zapewne nigdy by nie spotkali.

Przykładowe wskaźniki:

- Koło ma ustalone zasady współpracy i komunikacji.
- Koło spotyka się regularnie, nie tylko w momencie, kiedy wymaga tego działanie.
- W czasie zebrań są okazje do integracji, lepszego poznania się, dawania sobie informacji zwrotnej, omawiania trudnych sytuacji i sukcesów grupowych.
- Wolontariat oparty jest na relacjach także poza kołem: wolontariusze w miarę możliwości spotykają się z grupami i osobami, na rzecz których działają.
- Celebrowacie sukcesy jako grupa (np. wspólne wyjście na herbatę).
- Szkoła buduje „tożsamość wolontariatu”: wolontariat ma swoje logo, koszulki, udekorowaną salę itp.

Dobra praktyka: Szkoła Podstawowa nr 65

Akcja „Herbatka u Władka” to cykliczne działanie wolontariuszy SP nr 65 i opiekunki wolontariatu, Beaty Snachowskiej. Kim jest Władek, gospodarz herbatki? Patronem szkoły! W ciągu roku szkolnego wolontariusze przeprowadzili 6 spotkań tematycznych dla osób ze społeczności lokalnej: seniorów, uczniów, osób korzystających z lokalnej OPS-u. Spotkania miały nieformalny, „herbatkowy” charakter, była przestrzeń na pogawędki i warsztaty rękodzielnicze czy muzyczne – jako pretekst do spotkania. Każde wydarzenie miało też określony temat, np. w listopadzie – niepodległość, w grudniu – święta, w styczniu – karnawał.

Wartością tego działania jest bliski kontakt uczniów z innymi osobami, oparty na wspólnym działaniu (co sprzyja nawiązywaniu partnerskiej relacji zamiast relacji hierarchicznej – pomocowej) oraz na cykliczności. Relacje powstają nie tylko pomiędzy uczniami i seniorami, lecz także między szkołą a społecznością lokalną. Herbatki u Władka aż się proszą o kontynuację.

JAK DYREKTOR LUB DYREKTORKA MOŻE WESPRZEĆ OSIĄGNIĘCIE TEGO KRYTERIUM?

- W miarę możliwości **stwórz warunki organizacyjne** do tego, by wolontariusze i wolontariuszki mogli się spotykać jako grupa i czuć ze sobą związani: wyznacz jakieś miejsce, które mogą zaadaptować na swój pokój, przeznacz fundusze na koszulki klubowe lub inne drobiazgi, które wzmocnią tożsamość wolontariuszy.
- Zaproponuj opiekunom wolontariatu formułę regularnych spotkań z wolontariuszami.

Skrzynka z narzędziami:

- ➔ Scenariusze spotkań z grupą wolontariuszy wspierające integrację i proces grupowy (s. 64–71), CEO: [\[LINK\]](#)
- ➔ Jak zbudować zespół wolontariacki: metody i narzędzia, CEO: [\[LINK\]](#)
- ➔ Plakat grupowy „Kodeks wolontariuszy i wolontariuszek”, CEO: [\[LINK\]](#)
- ➔ Zespołowa karta pracy nr 2 („Jak wspólnie stworzyć kontrakt”), CEO: [\[LINK\]](#)

3.10. WOLONTARIAT TO DZIAŁANIE ETYCZNE I SKUTECZNE

Dlaczego to jest ważne?

Wolontariat to nie tylko uczenie się w działaniu, lecz także duża odpowiedzialność. Ważne, by działania wolontariackie były podejmowane w sposób etyczny, z myślą o realnej skuteczności dla osób lub grup, na rzecz których działamy.

Przykładowe wskaźniki:

- Działania są adekwatne do potrzeb grupy, której dotyczą – oparte na diagnozie u źródła lub na diagnozach ekspertów i ekspererek, a nie na intuicjach.
- Działania wolontariackie nie umacniają stereotypów, towarzyszy im edukacja; kiedy angażujemy się w wolontariat np. na rzecz uchodźców, to wolontariusze najpierw poznają sytuację życiową tej grupy – niekoniecznie konkretnych osób; dobrze, jeśli grupy mniejszościowe mogą same mówić w swoim imieniu, np. przyjść do szkoły i porozmawiać z uczniami.
- Wolontariat dąży do spójności w działaniu, np. gdy organizuje piknik ekologiczny, to nie korzysta z plastikowych talerzyków; gdy prowadzi spotkanie na temat osób z niepełnosprawnościami, to odbywa się ono w miejscu dostępnym.

Dobra praktyka: Warsaw Montessori Middle School

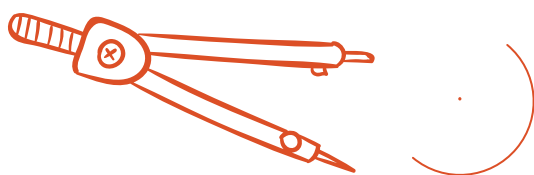
Wraz z koordynatorką wolontariatu, Agnieszką Gajewską, udało się stworzyć projekt wolontariatu poświęcony celom zrównoważonego rozwoju. Wolontariat objął więc nie tylko kampanie społeczne, lecz także realne próby ograniczenia zużycia papieru i śmieci w szkole, a także projekty edukacyjne oraz wolontariat na rzecz zieleni w łazienkach Królewskich. W tym przypadku spójność i etyczność polega na zachowaniu konsekwencji między celem działania a jego praktyczną realizacją, a także między wymiarem lokalnym a globalnym.

JAK DYREKTOR LUB DYREKTORKA MOŻE WESPRZEĆ OSIĄGNIĘCIE TEGO KRYTERIUM?

- Zainicjuj w szkole rozmowę na temat tego, czy formy wolontariatu podejmowane w szkole na pewno są etyczne i skuteczne. Przyjrzyjcie się obrazom, językowi, celom podejmowanych działań (dotyczy to zwłaszcza akcji pomocowych na rzecz. tzw. Globalnego południa – adopcji serca itp.).

Skrzynka z narzędziami:

- ➔ Działania wolontariackie na rzecz grup mniejszościowych – wskazówki oraz checklista, s. 11–14, 25–26), CEO: [\[LINK\]](#)
- ➔ Webinarium „Bez stygmatu. Jak nie wzmacniać stereotypów w wolontariacie pomocowym”, CEO: [\[LINK\]](#)
- ➔ Webinarium „Jak mówić o bezdomności”, CEO: [\[LINK\]](#)

4. POLECANE POZYCJE BIBLIOGRAFICZNE

4.1. OGÓLNE-WOLONTARIAT SZKOLNY

- Publikacja programowa „Kto na ochotnika. Szkolne programy wolontariatu”, CEO:

<https://ochotnicy.ceo.org.pl/materialy-dla-nauczycieli-materialy-dla-uczniow-aktualnosci/zorganizuj-wolontariat-szkolny>

- Dobry wolontariat: animacja, CEO:

<https://ochotnicy.ceo.org.pl/materialy-dla-nauczycieli/animacja-o-wolontariacie>

- Wolontariat szkolny krok po kroku, Centrum Komunikacji Społecznej:

http://ochotnicy.waw.pl/images/bazawiedzy/broszura_szkolny.pdf

- Wolontariat w szkole, Centrum Wolontariatu:

<http://bibliotekawolontariatu.pl/biblioteka/e-book/64/>

4.2. 2. PRAWNE ASPEKTY WOLONTARIATU

- Webinarium „Wolontariat i prawo – z czym to się je?

Dostępne w internecie:

<https://www.youtube.com/watch?v=29skSRDAGRE>

- Wzór umowy wolontariackiej z wolontariuszem (wymaga dostosowania do szkolnych zapisów dot. RODO), Centrum Wolontariatu:

<https://ochotnicy.ceo.org.pl/materialy-dla-nauczycieli-aktualnosci/wolontariat-i-prawo-nagranie>

- Wzór umowy szkoły z instytucją, na rzecz której uczniowie i uczennice świadczą wolontariat, Centrum Wolontariatu:

<https://ochotnicy.ceo.org.pl/materialy-dla-nauczycieli-aktualnosci/wolontariat-i-prawo-nagranie>

- P. Komosa, Informacja o obowiązkowym ubezpieczeniu wolontariusza, Centrum Wolontariatu:

<https://ochotnicy.ceo.org.pl/materialy-dla-nauczycieli-aktualnosci/wolontariat-i-prawo-nagranie>

NARZĘDZIA DO PRACY Z UCZENNICAMI I UCZNIAMI:

- Karty pracy dla wolontariuszy (indywidualne i grupowe), CEO:
cz.1:<https://ochotnicy.ceo.org.pl/materialy-dla-nauczycieli-materialy-dla-uczniow-aktualnosci/karty-pracy-wolontariusza>

cz.2:<https://ochotnicy.ceo.org.pl/materialy-dla-nauczycieli-nowe-karty-pracy-i-scenariusze-o-wolontariacie>

Karty pracy (indywidualne i grupowe) do stosowania na różnych etapach pracy z wolontariuszami: integracja, diagnoza potrzeb i oczekiwań wolontariuszy, diagnoza lokalna, planowanie i podział zadań, refleksja i podsumowanie, celebrowanie i motywowanie .

- Plakaty dla klubów wolontariatu, CEO:
<https://ochotnicy.ceo.org.pl/materialy-dla-nauczycieli-materialy-dla-uczniow-aktualnosci/plakaty-kto-na-ochotnika>

Plakaty do stosowania na różnych etapach pracy z wolontariuszami: integracja, diagnoza potrzeb i oczekiwań wolontariuszy, diagnoza lokalna, planowanie i podział zadań, refleksja i podsumowanie, celebrowanie i motywowanie.

DODATKOWE INFORMACJE:

- Webinarium „Bez stygmatu. Jak nie wzmacniać stereotypów w wolontariacie pomocowym”, CEO:
<https://ochotnicy.ceo.org.pl/materialy-dla-nauczycieli/nagranie-webinarium-bez-stygmatu-jak-nie-wzmacniac-stereotypow-w>

- Webinarium „Jak mówić o bezdomności”, CEO:
<https://www.youtube.com/watch?v=gFjFM7fkUYs>

- Webinarium „Wolontariat a kompetencje kluczowe”, CEO:
<https://www.youtube.com/watch?v=IUZJR5JxrmQ>

NOTATKI

A series of horizontal dashed lines for writing notes, arranged in a regular pattern across the page. The lines are light orange and extend across the width of the page. There are 20 such lines in total, providing ample space for taking notes.

CEO

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

CEO to niezależna instytucja edukacyjna, działająca od 1994 roku. Upowszechniamy wiedzę, umiejętności i postawy kluczowe dla społeczeństwa obywatelskiego. Wprowadzamy do szkół programy, które nauczycielkom i nauczycielom pozwalają lepiej i skuteczniej uczyć, a młodym ludziom pomagają zrozumieć świat, rozwijają krytyczne myślenie, wiarę we własne możliwości, zachęcają do angażowania się w życie publiczne i działania na rzecz innych. Obecnie realizujemy blisko 30 programów adresowanych do szkół, kadry pedagogicznej oraz uczniów i uczennic.

WWW.CEO.ORG.PL

ISBN 978-83-66150-49-2

